

04 Høgskolene:
Utviklingsstudier
35 prosent ned

23 Afrikas barn:
200 000 reddes
fra malariedadød

32 Portrett:
Sudan-fredens
vaktmester

Kagame i unåde
hos giverne
Side 6

BISTANDSAKTUELT

NR 6 – AUGUST 2012 www.bistandsaktuelt.no

FAGBLAD OM BISTAND OG UTVIKLING

Over 300 angrep på hjelpearbeidere

Liberia, juli 2012: Familien Lund fra Østfold gråter og trøster hverandre på stedet der norske Kåre og hans to liberiske kolleger ble drept for ni år siden.

FOTO: HEGE OPSETH

I fjor ble det notert en ny dyster rekord i voldsbruk mot hjelpearbeidere ulike steder i verden – over 300 alvorlige angrep. – Humanitære organisasjoner står nå overfor en ny tidsregning hva gjelder sikkerhet, fastslår Flyktninghjelpens leder Elisabeth Rasmusson.

De siste fem årene har minst 14 nasjonalt ansatte i norske organisasjoner blitt drept.

Tema: Sikkerhet Side 2–3 og 8–19

B-POSTABONNEMENT

Gigantfisk søker norsk bistand

Side 28

Aktuelt

Ytre press er viktig

Leder

Vi liker å tro at demokrati er en forutsetning for utvikling. Men så enkelt er det ikke – i hvert fall ikke på kort sikt.

Kina har løftet hundrevis av millioner mennesker ut av fattigdom. Rwanda under president Paul Kagame får til en utdanningseksplasjon, god skatteforvaltning og imponerende resultater med å redusere barne- og mødredødelighet. Etiopia under den nylig avdøde Meles Zenawi, kan vise til mangedoblet jordbruksproduksjon, økonomisk vekst og et land på vei til å bli regionens store kraftleverandør.

Felles for disse tre landene er at de kan vise til betydelige resultater på det utviklingspolitiske området. Et annet fellestrekk er at de styres med hard hånd, at opposisjonen undertrykkes og at det skjer en rekke overgrep mot menneskerettighetene.

AT LAND SOM Rwanda og Etiopia, og tidligere Uganda, har måttet ha sterke lederskap i overgangen fra borgerkrig og etniske motsetninger, er forståelig. Det tar tid å bygge opp et sterkt statsapparat fra ruiner, og få igjennom en utviklingspolitikk som fremmer mer enn elitens interesser. Problemet er når og hvordan de sterke mennene åpner opp for folkelig innflytelse etter hvert som situasjonen har stabilisert seg.

TRAGEDIEN I MANGE LAND er at de gode utviklingslederne etter hvert går tom for ideer, og klammer seg til makten. Zimbabwes Robert Mugabe er det beste eksemplet. På 80-tallet klarte landet å produsere store matvareoverskudd. Men korrupsjon, grovkornet maktpolitikk og undertrykkelse av kritikk førte til at landet ble økonomisk ruinert.

DET ER NAIVT å forvente et skarpt fokus på demokrati de første årene etter en opprivende borgerkrig. Sosiale og økonomiske rettigheter er i mange sammenhenger en forutsetning for at organisasjonsliv og demokrati etter hvert blir folkelig forankret. Det er like naivt, 15 – 20 år senere, å tro at den sterke mannen - uten press fra givere og sin egen befolkning - vil slippe grepet. Er man vant til å bruke knyttneven, er det vanskelig å vise en åpen hånd.

RETTIGHETSPRESSET er viktig – ikke for å få i gang utviklingen i et land – men for å sørge for at den varer ved, og at yngre krefter og alternative stemmer slipper til. Da må de få lov til å snakke fritt og utfordre det etablerte med nye ideer.

BISTANDSAKTUELT

Etablert 1998.

Ansvarlig redaktør: **Gunnar Zachrisen**

Bistandsaktuelt utgis i henhold til Fagpressens redaktørplakat og Lov om redaksjonell fridom i media. Eventuelle klager på artikler i avisen rettes direkte til bladets redaktør – gz@norad.no.

Flyktninghje

FN bruker væpnet eskorte. Kenyansk politi anbefaler å bruke væpnet eskorte. Flyktninghjelpen sa nei den fatale dagen i juni da en ansatt ble drept, fire skadet og fire kidnappet.

Av Hege Opeth og Tor Aksel Bolle

– Var sikkerheten god nok? Det er spørsmålet vi søker svar på, sier generalsekretær Elisabeth Rasmussen.

Flyktninghjelpens leder satt selv i en av bilene da en kolonne fra Flyktninghjelpen ble angrepet av væpnede menn i Dadaab i slutten av juni. Dadaab regnes som verdens største flyktningleir og ligger i Kenya, rett ved grensen til Somalia.

Området er urolig, men Flyktninghjelpens sikkerhetsfolk vurderte det som trygt å kjøre uten væpnede vakter. I angrepet ble en sjåfør drept, fire ble skadet og fire ble kidnappet og ført over grensen til Somalia. Blant dem var norske Astrid Sehl.

– Væpnet eskorte ingen garanti

Etter en dramatisk redningsaksjon ble de befridd etter tre dager. Hendelsen er den mest dramatiske i Flyktninghjelpens historie.

– Hvordan kunne det gå så galt?

– Dadaab har over 500 000 flyktninger og er et område som ikke er sikkert. Det har vært mange hendelser der. Den voldsomme økningen i antall flyktninger etter tørkekatastrofen i fjor har ikke gjort situasjonen bedre. Stedet ligger 75 kilometer fra den somaliske grensen og vi vet at leirene er infiltrert av somaliske opprørsgrupper. Det at blant annet al-Shabaab er svekket og splittet gjør dem farligere, også for humanitære aktører, sier Rasmussen.

■ Verdens største flyktningleir med nærmere 600 000 mennesker. Ligger i Kenya, nær grensen til Somalia. består av fire leire, utenfor Dadaab by.

– Likevel valgte dere å kjøre uten væpnet eskorte?

– Vi ønsker lengst mulig å unngå væpnet eskorte. Det er grunnholdningen. Væpnet eskorte er ingen «silverbullet», ingen garanti. I Dadaab har kolonner med væpnet eskorte vært et mål for veibomber. Vi vet også at det er en risiko for å bli fanget i en skuddveksling. Det er heller ingen garanti for at man ikke blir kidnappet.

– Hvem var det som tok den endelige beslutningen om å ikke bruke væpnet eskorte?

– Denne avgjørelsen ble tatt i samarbeid mellom landkontoret og hovedkontoret.

– Men dere har brukt væpnet eskorte i Dadaab tidligere?

– Det har vi gjort noen ganger. Hvor mange ganger og hvorfor kan jeg ikke gå inn på av sikkerhetshensyn.

– Kan man argumentere for at hele situasjonen kunnet vært unngått om dere hadde hatt væpnet eskorte?

– Det er en hypotetisk situasjon. Bare noen uker etterpå ble noen med væpnet eskorte angrepet, sier Rasmussen.

Intern granskning

Kort tid etter angrepet sendte kenyanske politimyndigheter ut en pressemelding hvor de presiserte at de hadde tilbudt Flyktninghjelpen eskorte, men at de kort tid før avreise hadde takket nei til det. Rasmussen avviser dette.

– Vurderingen om at vi ikke skulle bruke væpnet eskorte ble gjort på forhånd. Akkurat når kan jeg ikke si, men i etterkant er det klart at flere har interesse av å ha sterke meninger om vurderinger som ble gjort og faktiske forhold. Det er sant at kenyanske myndigheter er til stede og stiller seg tilgjengelig for å bidra med væpnet eskorte når det måtte være behov. Det var de også villige til i dette tilfellet, men vi vurderte behovet annerledes sett opp mot det aktuelle trusselbildet der og da. Men det er klart at noen ønsker å skape dette inntrykket, også kenyansk politi som er ansvarlig for sikkerheten.

– Gjorde dere en feilvurdering?

– Det må folk gjerne si. Det er klart

■ SPANSKE GISLER

Fanget i nesten ett år

To kvinnelige spanske hjelpearbeidere sitter fremdeles i fangenskap i Somalia. Det er snart ett år siden de ble kidnappet. Det skjedde i samme leir som en gruppe fra Flyktninghjelpen ble angrepet i juni i år.

– De er i live og de er fremdeles kidnappet. Det er en akutt krise vi jobber med. Av hensyn til sikkerhet, familien og situasjonen generelt er det veldig lite jeg kan si om det. Dette er sensitivt og det er en pågående situasjon, sier styreleder i Leger uten grenser i Norge, Kyrre Lind.

■ VANN

110

milliarder kroner som giverlandene har lovet til vannbistand i løpet av det siste tiåret «mangler». Pengene er blitt lovet, men aldri utbetalt. Det skriver organisasjonen Wateraid i en ny rapport.

Åpen gransker egne rutiner

Flyktninghjelpens Qurat Ul-Ain Sadazai, Steven Dennis, Glenn Costes og Astrid Sehl på flyplassen i Nairobi etter at de er satt fri av soldater. Angrepet på Flyktninghjelpen, hvor en sjåfør mistet livet, er det mest alvorlige i organisasjonens historie. FOTO: SCANPIX

Generalsekretær Elisabeth Rasmusson sier at organisasjonen skal gjennomføre en intern granskning etter angrepet i Dadaab.

FOTO: FLYKTNINGHJELPEN

forskjellige vurderinger viser at å ta slike sikkerhetsvurderinger i den situasjonen som er i Dadaab ikke er enkel. Noen vil falle ned på å bruke væpnet eskorte, andre ikke, men væpnet eskorte gir ikke automatisk trygghet. Det kan bidra til å skape andre risikoer.

– Bør ikke Flyktninghjelpen følge retningslinjer fra FN i et konfliktområde som dette?

– Vi arbeider mange steder hvor FN ikke er. Vi gjør våre egne vurderinger, selvsagt i dialog med FN og andre organisasjoner. Det er ulikt hvor mye tilgang ulike organisasjoner har, noe som blant annet er avhengig av lokal aksept. FN blir i noen tilfeller oppfattet som en politisk aktør og i slike tilfeller er det viktig å gjøre egne vurderinger for å nå frem med humanitær hjelp.

Har fått konsekvenser

– Når er det simpelthen for farlig?

– Når du ser at risikofaktorene er så alvorlige at du ikke kan håndtere dem, da er det for farlig. Vi har mange eksempler på at vi har stoppet prosjekter. Det skal mye til for at vi trekker oss ut av et land, men det er ikke sjelden at vi gjør en vurdering av at dette er et sted vi må stoppe arbeidet for en stund.

– Er det vanskelig å balansere mellom behovet for å nå de trengende og å ta sikkerhet og arbeidsgiveransvar på alvor?

– Det er forskjell på hjelp. Det er viktigere å ta risiko når du skal redde liv. Det er ikke like viktig når du skal gi utdanning eller bygge skole. En vurdering alle humanitære gjør er at om det er livreddende nødhjelp, er man nødt til å ha en annen vurdering av risikoen.

– Hvilke konsekvenser har angrepet i juni fått for arbeidet i Dadaab?

– Utdanningsprosjektene og husbyggingsprosjektene har vi utsatt og redusert. Etter hendelsen tok vi kappe tak for i en periode å ekspandere oss så lite som mulig. Det livreddende arbeidet med mat og vann måtte vi fortsette med. Men vi ga instruks om at bevegelsesfriheten til våre ansatte var begrenset. ■

opsethmedia@gmail.com

at for de som bruker væpnet eskorte vil det vil være enkelt å si at vi gjorde en feilvurdering. Ut fra deres ståsted gjorde vi det. Ut fra informasjonen vi hadde der og da gjorde vi en vurdering som jeg ikke vil si var en feilvurdering. Men vi skal snu hver eneste stein, se på alt som har skjedd og se hvilke lærdommer vi kan trekke ut av dette. En slik hendelse er ekstremt alvorlig.

– Så dere har ikke konkludert om det ble tatt en riktig beslutning eller ikke?

– Vi har ikke konkludert. Nå skal vi ha en intern granskning. Vi har

loggført alt. Vi går gjennom hva slags systemer vi har, hva som skjedde på forhånd, under hendelsen og i etterkant. Når evalueringen er gjort vil vi diskutere det i ledergruppen og i vårt eget styre. Vi får se hva som skjer etter dette. Flyktninghjelpen vil også diskutere dette med våre givere og partnere.

– Men blir det kun en intern granskning?

– Det må vi diskutere. Først og fremst fokuserer vi på våre systemer, vår sikkerhet, er det noe som sviktet, er det noe vi kan gjøre bedre.

– Kan du i dag si om det var noe som sviktet?

– Nei, det kan jeg ikke. Det er ikke et enkelt spørsmål, det handler om systemer, hvordan de ble brukt, det handler om analyser av trusselbildet. Vi er først og fremst ute etter å identifisere noe vi kan styrke, noe vi kan gjøre bedre. Jeg synes ikke det er så interessant å si om det vi gjorde var helt riktig eller helt feil. Det lærer vi jo ingenting av.

– Hva er deres kommentar til at FN mener at sikkerhetssituasjonen i Dadaab og områdene rundt er så utfordrende at de alltid bruker eskorte til og fra - og i leirene?

– At organisasjoner faller ned på

4 Aktuelt

Alt for mange organisasjoner har mistet av syne de langsiktige, overskridende målene for internasjonal utvikling, og følger i stedet en giverstyrt dagsorden for leveranser av bistand og tjenester.

John Hilary, leder for organisasjonen War on Want

Det har tatt lang tid for utviklingssektoren å betrakte mottakere av bistand som noe mer enn ofre.

John Mitchell, direktør for NGO-nettverket Alnap

Antall utviklings-søkere raser

Norske studenter strømmer ikke lenger til utviklingsstudier. På fem år har en tredjedel av søkerne forsvunnet og flere studiesteder har nedlagt sine tilbud. **Av Anne Håskoll-Haugen**

Mens det i 2007 var tett på 800 studenter som hadde dette studiet som førstevalg, er det i dag bare drøyt 500. Antall studenter med utviklingsstudier som førstevalg har sunket med en tredjedel de siste fem årene.

Samtidig er også poengkravene ved opptak redusert.

– På slutten av 1990-tallet lå vi omtrent på poengnivå med medisinstudiene, men det har endret seg helt, forklarer Berit Helene Vandsemb, studiekoordinator for utviklingsstudier på Høgskolen i Oslo og Akershus.

Hun viser til at nedgangen i poengkrav har fortsatt også *de seneste årene* – til tross for at det er færre studie-plasser nå enn for fem år siden. Fire av tolv tilbud om utviklingsstudier er blitt borte i Norge. Både Hamar og Stord har nedlagt sine studier.

Drøyt 5000

Høgskolen i Oslo og Akershus (HiOA) har likevel ingen problemer med å fylle plassene. Det har heller ikke landets øvrige studiesteder.

Tall fra Samordna opptak viser at 5173 studenter lot seg friste av drømmen om å gjøre verden til et bedre sted denne høsten. Men de fleste hadde studiet som andre- og tredjeprioritet. Bare ti prosent av dem hadde utvikling på toppen av listen.

Sosiolog og ungdomsforsker Tor-mod Øia har funnet ut at norsk ungdom ikke lenger er særlig engasjerte i de store verdensproblemene. De er dessuten «skeptiske til u-hjelp», sier han i en undersøkelse for Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring (Nova) som publiseres i høst.

Nord/sør-reklame

Bistandsaktuelt har tidligere kritisert landets ulike utviklingsstudier for å gi studenter et falskt håp om en jobb i bistandsbransjen. Likevel forteller Høgskolen i Oslo og Akershus fortsatt på sine nettsider at bachelorstudiene gir deg «kompetanse til å jobbe internasjonalt med nord/sør-forhold». Du skal også bli attraktiv for jobb i privat eller offentlig virksomhet i Norge og i utlandet, blant annet i ulike departementer og direktorater.

Universitetet i Oslo, som også til-

Si til Høgskolen at vi trenger noen som kan arabisk! »

Petter Dahlmann, HR-rådgiver i Kirkens Nødhjelp

Berit Helene Vandsemb, studiekoordinator.

byr utviklingsstudier, har på sin side krydret nettsidene sine med bilder og intervjuer av studenter som har endt opp både i Norad og organisasjonen Vennskap Nord/Sør.

Ønsker praktikere

Organisasjonenes personalavdelinger melder fortsatt om mange søkere med «utvikling på cv'en». Men de vil heller ha folk med en mer praktisk utdanning.

– Utviklingsstudier har ikke det vi ser etter på pensum. Vi trenger folk som kan skrive søknader, har greie på budsjett og regnskap og alle andre funksjoner vi trenger for å drifte en organisasjon, sier personalrådgiver Ole Petter Dahlmann i Kirkens Nødhjelp.

– Utviklingsstudier er et fint bakteppe, men holder ikke hvis man vil jobbe hos oss, sier han.

Spør oss!

Kirkens Nødhjelps personalrådgiver ønsker seg aller mest en telefon fra høyskolene med spørsmål om hva bistandsbransjen har behov for. Han viser til at det er vanlig praksis for skoler som BI og NMH.

– De retter undervisningen etter markedet, sier han.

Ingeniører, helsearbeidere, økonomer, lærere, logistikere og HR-medarbeidere er folk organisasjonen ofte har bruk for, forteller han. Språkkunnskaper og erfaring fra felt er også viktig.

– Studentene må forstå at en bistandsorganisasjon er som et stort firma. Vi trenger alt fra resepsjonister til revisorer, markedsfolk og journalister, sier Dahlmann.

– De som kan noe om bistand blir mindre viktige enn folk som bidrar til at organisasjonen fungerer.

Han bekrefter at mange som har studert utvikling vil ha jobb i Kirkens Nødhjelp. Men det får de ikke, med mindre de har riktig erfaring eller andre fag i tillegg til utviklingsstudiene.

– Si til Høgskolen at vi trenger noen som kan arabisk! avslutter Dahlmann før han legger på.

Fra venstre: Marina Austad, Anne-Marthe Isaksen og Tania Markussen begynner på utviklingsstudier denne høsten. De drømmer om å bli henholdsvis bistandsarbeider, journalist og lærer.

FOTO: ANNE HÅSKOLL-HAUGEN

«Bare tre år»

Årets utviklingsstudenter ved Høgskolen vil bli undervist av fire antropologer, en sosiolog, en geograf, en samtidshistoriker og en person med master i utviklingsstudier. Ingen av dem har altså den fagbakgrunnen Dahlmann ønsker seg.

Vi spør Vandsemb om ikke utviklingsstudier bør gjøres om til et mer praktisk fag.

– Jeg forstår kritikken, og vi har diskutert dette internt. Likevel er det et dilemma hva man skal fokusere på i et fag som spenner så vidt. Lærene har sine ting som de synes det er viktig å formidle. Vi har bare tre år til rådighet, sier hun.

Vandsemb viser samtidig til at studentene får praktisk erfaring fra feltarbeidet.

– Vi har også snakket om at det ville vært interessant å tilby praksis i bistandsorganisasjonene, sier hun. ■

Utviklingsstudier

■ Mens det i 2007 fantes til sammen tolv ulike utviklingsstudier ved norske universiteter og høyskoler, er det i dag åtte studier totalt fordelt på fem studiesteder.

■ Følgende fem læresteder tilbyr utviklingsstudier: Høgskolen i Oslo og Akershus, Universitetet i Oslo, Universitetet i Agder, Universitetet for miljø og biovitenskap (Ås) og Universitetet i Bergen. Alle disse tilbyr årsstudium og tre-årig bachelor. UMB og Universitetet i Oslo tilbyr bare bachelor.

■ I 2007 var det 795 søkere som hadde utviklingsstudier som førstevalg. I 2012 er tallet redusert til 518.

Med dette går Norge i spissen for å sette en gullstandard på gjeldsområdet.

Utviklingsminister Heikki Holmås etter at Norge blir første land i verden til å gjennomføre en gjeldsrevisjon etter FNs retningslinjer for ansvarlig långivning.

■ MALI

Ny regjering i Mali

I et siste forsøk på å gjenopprette en form for stabilitet har det blitt dannet en samlingsregjering i Mali. 31 ministre er utnevnt, hvorav flere anses å ha tette bånd med kuppetlederen fra april, kaptein Amadou Sanogo. Samtidig melder BBC at islamistiske opprørere har tatt over flere byer nord i Mali.

Jentene som kom gjennom nåløyet

14. august startet semesteret for 86 ferske utviklingsstudenter på Høgskolen i Oslo og Akershus. De fleste er jenter, og de er allerede «flinkest i klassen» etter å ha danket ut over 1000 andre søkere.

Av Anne Håskoll-Haugen

Bistandsaktuelt spisset blyanten og ble med på første skoledag. Vi ville finne ut hvorfor de velger akkurat dette faget, og hva drømmjobben er etter endte studier. I døren står studentfadderne i gule t-skjorter og ønsker studentene velkommen inn.

Det er ikke en ledig stol å oppdrive når Berit Helene Vandsemb ønsker velkommen. Så skal navn ropes opp. Alle som er til stede og kan svare et høyt og tydelig ja! er sikret studieplassen.

Det er kvinnene som dominerer blant studentene i lokalet. En av dem er Tania Markussen. Hun har allerede en bachelor i sosiologi.

– Jeg hadde utviklingsstudier som førstevalg og tar årsstudiet for å spe på graden min. Jeg har lyst til å bli lærer og skal studere pedagogikk etterpå, sier hun.

Hun legger ikke skjul på at feltarbeidet hørtes fristende ut. I år skal studentene sendes til Zambia, Tanzania, Mexico, Ghana eller India. Det

hviskes og tiskes mellom seteradene når landene leses opp.

Vil bli journalist

En annen som har møtt opp er Anne-Marthe Isaksen. – Dette er mitt første fag, men det var ikke det jeg aller mest ville studere, sier hun.

Hun vil egentlig bli journalist, men tenkte det var smart å lære noe annet først.

– Og reisen da, den gleder jeg meg til.

På utviklingsstudier er feltarbeid obligatorisk. Elevene reiser i mindre grupper til «et varmt land» sammen med en lærer. Der skal de være antropologer i rundt fem uker og forske på et tema de velger selv. Når de kommer hjem, skriver de gruppeoppgave.

Marina Austads navn blir ropt opp. – Jeg vil ha en jobb med mening. Jeg

vil gjøre noe bra og hjelpe andre. Aller helst vil jeg jobbe i Redd Barna eller FN, forteller hun. Også vil hun reise. – Jeg synes det høres spennende ut å jobbe internasjonalt.

Global omsorg

Og så til den siste puslespillbiten: *Hvorfor er det bare jenter som vil studere sult og nød?*

– Litt enkelt sagt kan man kanskje si at utviklingsstudier er et slags omsorgsfag, en global omsorg. Tradisjonelt har det jo vært flere kvinner i slike yrker. På utviklingsstudier har det vært overvekt av kvinner helt siden oppstarten, forteller Vandsemb fra HiOA.

I dag er det rundt ti prosent menn blant studentene på utviklingsstudier ved Høgskolen. ■

6 **Aktuelt**

Giverstopp i Rwanda

I juli avslørte en FN-rapport at Rwanda støtter brutale opprørere i Kongo. President Kagame har lenge vært en favoritt hos bistandsgiverne, men påstanden fra FN har fått giverne til å skru igjen pengekrana. **Av Jan Speed**

Avsøringene i FN-rapporten om ubehagelige for president Kagame og hans regjering. At Rwanda-regimets øverste militære ledere angivelig støtter opprørere, mordere og grupper som bruker barnesoldater i nabolandet DR Kongo er også svært alvorlig for en rekke giverland.

Rwanda har mottatt store summer i bistand de siste årene. Gang på gang har vestlige ledere hyllet president Kagame for hans evne til å sørge for ro og utvikling i Rwanda.

880 millioner

Nå har pipa fått en annen lyd. Foreløpig holdes 880 millioner kroner i bistand til Rwanda tilbake for å vise

«Det var litt av et mareritt i Goma da opprørerne stod like utenfor byen. Folk fryktet det verste.»

Bashomberwa Bisini Buranga

misnøye med regimet i Kigali.

Sverige, Nederland, Den afrikanske utviklingsbanken, Tyskland, Storbritannia og USA har innstilt deler av bistanden. Verdensbanken og EU vurderer å gjøre det samme. Norge gir ikke bilateral bistand til Rwanda, men også fra norsk side er man bekymret over utviklingen.

– Fra norsk side er det informert om at Norge også er bekymret for situasjonen. Norge tilsluttet seg EUs erklæring om dette i vår. Norge vil søke å ta opp saken i relevante fora, sier kommunikasjonsrådgiver Hege T. Magnus i Utenriksdepartementet.

Brutal gruppe

Opprørsgruppen M23, som angivelig skal ha mottatt støtte fra Rwanda, består stort sett av desertører fra den kongolesiske hæren. De regnes som svært brutale.

FNs høykommissær for menneskerettigheter, Navi Pillay, har sagt at «lederne av M23 er blant de verste utøvere av brudd på menneskerettigheter i Kongo». Lederne i M23 er blant annet anklaget for bruk av barnesoldater,

President Paul Kagame.

FOTO: DAVID SHANKBONE

Sykepleier Bashomberwa Bisini Buranga

Kampene mellom opprørsgrupper og regjeringshæren har fordrevet nesten en halv million mennesker. Rwanda anklages nå for å støtte opprørerne.

FOTO: SYLVAIN LIECHTI, FN

voldtekt og drap av sivile. Opprørsgruppen kontrollerer høydedragene langs grensen til Rwanda og har soldater i skogen til Virunga nasjonalpark. Til tider har de stått bare 10 kilometer nord for storbyen Goma. Nærmere en halv million mennesker er drevet på flukt. Voldtekt er vanlig i landsbyene M23 passerer og gruppa tvangsrekrutteres barn og unge menn.

Utvidet sykehus

Bashomberwa Bisini Buranga er operasjonssykepleier ved Akershus universitetssykehus. I forrige måned var han og kona i Goma for å bistå ved opplæring ved Kyeshero sykehus.

– Det var litt av et mareritt i Goma da opprørerne stod like utenfor byen. Folk fryktet det verste, forteller han.

Kyeshero er et av to sykehus i Goma for voldtektsofre som bygges av den svensk/kongolesiske organisasjonen Hope in Action og Kristiansand-baserte JOIN Good Forces. Kyeshero er ennå

ikke helt ferdig og åpningen er blitt utsatt på grunn av sikkerhetssituasjonen. Men allerede er sengepostene belagt med voldtatte kvinner.

To lastebiler som transporterte medisinsk utstyr til sykehuset, blant annet samlet inn fra Drammen sykehus, ble nylig angrepet, men klarte å slippe unna med mindre skader.

–Mange av legene og sykepleierne er nyutdannede og trenger veiledning og råd, både om bruk av utstyr, men også i omgang med pasientene, sier han. Pasientene er ofte folk som har flyktet fra landsbygda, forteller Buranga.

Mer bevis

Rwandiske myndigheter har avvist mange av påstandene i FN-rapporten. Men FNs ekspertgruppe for Rwanda føler seg sikre på at påstandene i rapporten stemmer. Hjelpeorganisasjoner frykter at M23-gruppen vil framprovosere andre opprørsgrupper – og mer strid. ■

FÅ ET BREDERE PERSPEKTIV

Perspektiv er et rendyrket utenriksmagasin som kommer ut fire ganger i året. Her kan du lese mer om politiske og humanitære forhold; årsaker, konsekvenser og sammenhenger. Magasinet er i løssalg i Narvesen over hele landet. For kun 299,- i året får du det rett hjem i postkassen.

**NYTT NUMMER I SALG NÅ
ABONNER I DAG**

Send en e-post til perspektiv@nrc.no

**KUN
299,-
I ÅRET**

Flyktninghjelpen har over 3000 egne ansatte i 20 land, i noen av verdens verste konfliktområder. Dette betyr også at vi er i en unik posisjon til å fortelle om hva som skjer i verden. Gjennom Perspektiv forsøker vi å belyse både den politiske og menneskelige sammenhengene vårt arbeid er en del av.

FLYKTNINGHJELPEN
NORWEGIAN REFUGEE COUNCIL

NRC

En familie sitter i skyggen av en teltduk i en flyktningleir i nærheten av Dori, Burkina Faso. Over 370 000 mennesker er fordrevet som følge av volden i Mali de siste månedene.

EPA/HELMUT FOHRINGER

Humanitær krise i Mali

Mens vestafrikanske land diskuterer å sende soldater til Mali, sulter landets innbyggere. **Av Even Tømte**

Sultkatastrofen har kommet i bakevja, overskygget av den politiske krisen. Den er rett og slett litt glemt, men har blitt verre mens den politiske konflikten har pågått, sier Anne-Marie Helland, generalsekretær i Kirkens Nødhjelp. Organisasjonen har jobbet i Mali i en årrekke, og forteller om store udekkede behov.

Regjeringen er uten makt i den nordlige delen av landet, der væpnede grupper har erklært opprettelsen av den uavhengige staten Azawad. Omverdenen frykter et ukontrollert fristed for militante islamister og diskuterer muligheten for en militær inngripen.

Den politiske krisa kommer på toppen av en situasjon med prekær tørke og matmangel i hele Sahelområdet. Ifølge FNs kontor for koordinering av humanitære aktiviteter (OCHA) har 435 000 mennesker blitt drevet på flukt i Mali. Samtidig blir barn i økende grad rekruttert til væpnede grupper, advarer Unicef.

Verre for kvinner

– Det er lite folk igjen i de store byene. Det er ingen leirer for internt fordrev-

ne, så belastningen er stor på lokalsamfunnene. De fleste bor hos slektninger og bekjente, forteller Helland.

Kirkens Nødhjelp arbeider gjennom lokale partnere.

– Partnerne våre er i all hovedsak lokale organisasjoner. De tilhører lokalmiljøene, og klarer derfor å fortsette å operere, sier Helland.

Likevel jobber de under vanskelige forhold. En del av arbeidet har blitt flyttet ut av byene på grunn av sikkerhetssituasjonen, og mange av de kvinnelige ansatte blir hindret i å jobbe ute blant folk.

– Vi ser at vi må styrke kvinneprogrammene ganske betydelig. Situasjonen for jenter og kvinner har blitt mye verre. Islamistene har begynt å håndheve religiøse lover. Jenter og kvinner kan ikke bevege seg utendørs alene, og kvinner kan ikke

« Sultkatastrofen har kommet i bakevja, overskygget av den politiske krisen. »

Anne-Marie Helland, generalsekretær i Kirkens Nødhjelp

Anne-Marie Helland

omgås menn. Det betyr at jenter blir sendt hjem fra skolen hvis man ikke har kvinnelige lærere, og de er det få av i Mali. Det har også blitt et stort problem at jenter blir tvangsgiftet til folk fra de militante gruppene, sier Helland.

Islamister har tatt over

Det som begynte som et nasjonalt tuareg-opprør har i økende grad blitt dominert av radikale islamister, som Ansar Dine og Al-Qaeda i det islamske Maghreb. Islamistene håndhever religiøse lover strengt og har ødelagt en rekke kulturminner i byer som Timbuktu.

–Tuareg-opprørerne opplever at opprøret har blitt tatt fra dem av islamister. Islamistene har vært ekstremt mye flinkere enn de vanlige opprørerne til å ta politisk kontroll. Det skyldes nok at de har en sterkere politisk enhet, sier forskningssjef Jon Pedersen i Fafo.

Han forklarer hendelsene som et resultat av «mange litt tilfeldige brikker som falt sammen samtidig».

– Mali hadde demokrati, men det ble stadig mer korrupt og vanstyrt. Hæren viste seg fullstendig ineffektiv i å ha kontroll. Så kom det litt tilfeldige statskuppet. Opprørere og islamister klarte å overta hele nordområdet, sannsynligvis til sin egen store forbauselse, hjulpet av leiesoldater som vendte tilbake etter kollapsen i Libya. Jeg tror ingen har noen plan for hva som skjer nå, verken opprørerne eller noen andre.

Intervensjon ingen løsning

– En politisk løsning med islamistene virker for øyeblikket helt umulig, sier han.

Situasjonen i dag er neppe bærekraftig over tid, tror Pedersen. Samtidig er det vanskelig å se for seg hvordan situasjonen kan løses.

– En intervensjon tror jeg i ho-

vedsak vil føre til en mengde døde soldater fra intervensjonsstyrken. Det er mulig at den franske Fremmedlegionen kan ta knekken på dem, men en fransk intervensjon vil ikke være populært i Mali. Samtidig har ingen lyst til å bli sittende med en totalt håpløs statsdannelse midt i Sahara, stappfull av islamister og i en borgerkrig med resten av befolkningen, som er det som ellers kommer til å skje.

Han mener det er «snodig» at islamistene har fått så godt fotfeste i Mali. Men selv om islamistene er godt organisert, er også mange av dem utenforstående og har liten legitimitet i befolkningen.

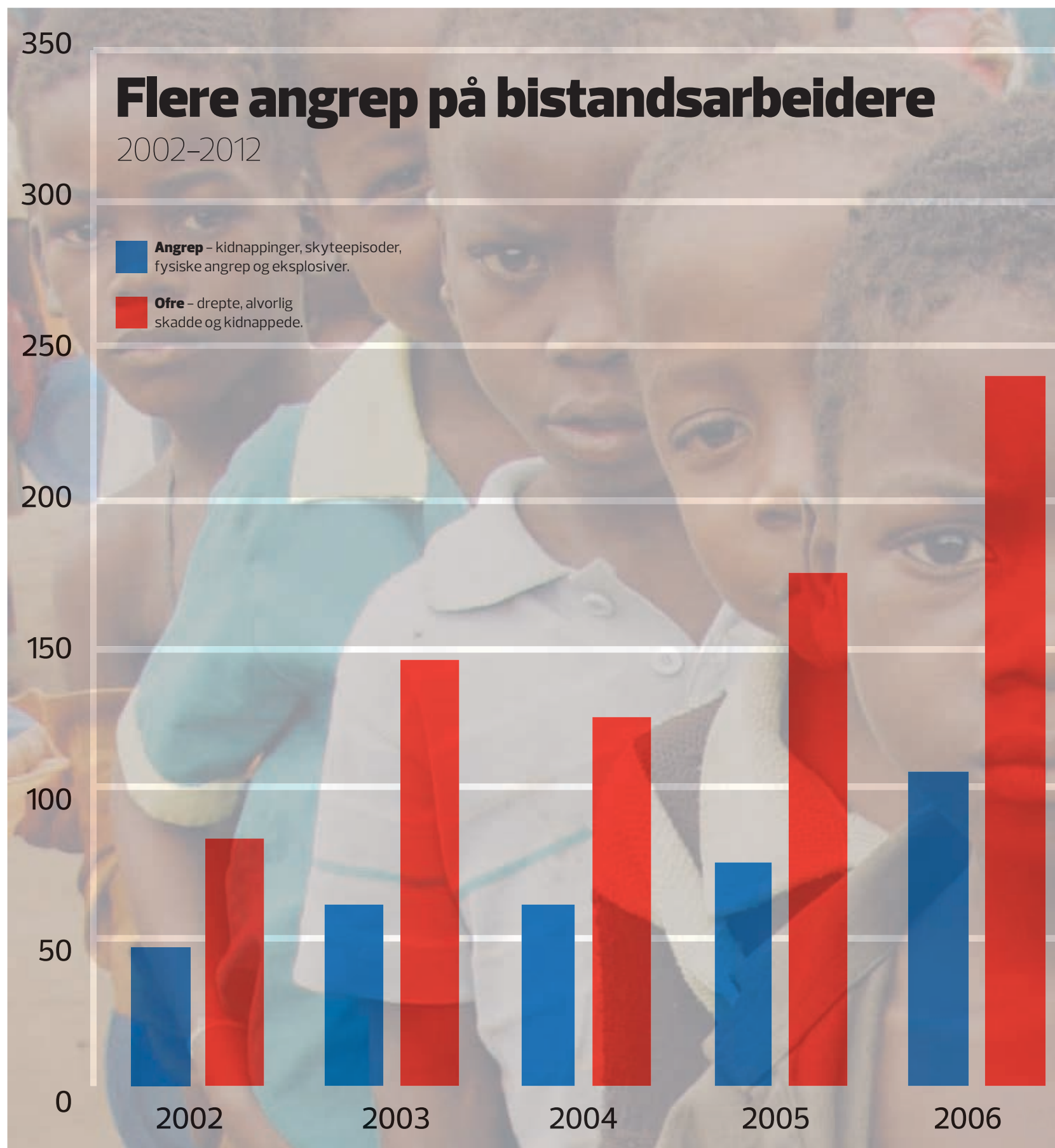
– Det har begynt å bygge seg opp lokale militser som står mot islamistene. Hvis de klarer å inngå en allianse med de moderate tuaregene, kan det være de eneste som kan vippe islamistene ut. Det er vanskelig å se at styrker som ikke har basis i nord-Mali vil kunne gjøre så mye. ■

Utviklingen i Mali

- Januar – angrep på byer nord i landet, frykt for nytt tuareg-opprør
- Mars – militærkupp mot president Toure, like før presidentvalget. Mali suspenderes fra Den afrikanske union.
- April – tuareg-opprørere tar kontroll over den nordre delen av landet og erklærer opprettelsen av en uavhengig stat.
- Mai – Mislykket motkupp mot kuppmakerne.
- Mai – Islamistiske opprørere erklærer at den nordre delen av Mali er en islamistisk stat. Den islamistiske gruppen Ansar Dine begynner å håndheve islamsk lov i Timbuktu.

8 Tema: Sikkerhet

Større behov – og

Mer enn noen gang trengs humanitære organisasjoners innsats. Samtidig blir det stadig farligere å hjelpe. 308 hjelpearbeidere ble utsatt for alvorlige angrep i 2011. **Av Hege Opseth**

FN kom tidligere i sommer med en dyster statistikk: Antall mennesker i verden som trenger humanitær hjelp økte fra 51 millioner til 62 millioner de første seks månedene av 2012.

Men på grunn av krig, vold og uro er det mange steder i verden ikke mulig å utføre hjelpearbeid. Og det blir stadig farligere. I løpet av det

siste tiåret har antallet angrep på hjelpearbeidere økt kraftig.

I 2011 ble 86 hjelpearbeidere drept under jobboppdrag. Statistikken fra Aid Worker Security Report 2012 viser at alvorlige angrep mot hjelpearbeidere igjen øker. I tillegg til de drepte ble 127 alvorlig skadet og 95 kidnappet i 2011, viser brennferse tall.

Generalsekretær i Flyktninghjelpen Elisabeth Rasmusson, som selv nylig var nær ved å bli kidnappet i Kenya, tar i bruk store ord for å beskrive de nye utfordringene bistandsorganisasjoner står overfor.

– Vi står nå overfor en ny tidsregning når det gjelder sikkerhet. I fremtiden vil humanitære operasjoner bli dyrere og kreve mer tid fordi sikkerhet må gjennomføres på en helt annen måte, fastslår Rasmusson.

Lederen av Norges største hjelpeorganisasjon mener sikkerhet heretter må integreres i all organisasjonsmessig tenkning.

– Det er nødvendig ikke bare å

tenke konvensjonell sikkerhet som pansrede biler og hjelmer. Kanskje enda viktigere er det å ta inn forståelse av kontekst og nærmest ha en antropologisk tilnærming, sier Rasmusson.

Adgang til ofrene

Parallelt med mer utrygge arbeidsvilkår for FN, Røde Kors og hjelpeorganisasjoner av ulike typer har også adgangen til ofrene blitt mer begrenset. Sudan og Afghanistan er eksempler på konfliktområder der det har blitt stadig vanskeligere for hjelpearbeidere å utføre jobben sin.

«Tilstedeværelsen har gått dramatisk ned på grunn av sikkerhet,

KILDE: HUMANITARIAN OUTCOMES (2011-2012), AID WORKER SECURITY DATABASE, [HTTPS://AIDWORKERSECURITY.ORG/](https://aidworkersecurity.org/)

større fare

og når det gjelder Sudan, har regjeringen satt restriksjoner på tilgang til områder med konflikt», heter det Aid Worker Security Report 2011.

Det har vært en mindre nedgang i drap og kidnappinger. Som en forklaring peker rapporten fra Aid Worker Security Group på den samme årsaken: en mer begrenset adgang til ofrene betyr samtidig at det enkelte steder er færre hjelpearbeidere å angripe men nå snur trenden igjen.

Også FN-rapporten «To stay and deliver» fastslår at humanitære aktører er under angrep og at det ikke blir gjort nok for å sikre det humanitære rommet. Som alltid er det sivilbefolkningen som betaler prisen.

Væpnede konflikter

I Afghanistan gjør krigshandlinger og vold at hjelpeorganisasjoner er avskåret fra å kunne hjelpe i store deler av landet, og sikkerhetskostnadene ved å hjelpe er enorme. En rekke steder i Sudan og Sør-Sudan gjør lokale opprørsgrupper det utrygt å bevege seg rundt både for sivile og hjelpearbeidere. Det tørkerammede Somalia og tilgrensende områder er en kontinuerlig hodepine for hjelpeorganisasjoner. Senest i fjor blokkerte en islamistisk opprørsgruppe i Somalia tilgang til hundretusener av ofre.

Fellesnevneren for de mest utsatte områdene er væpnede konflikter med opprørsgrupper. Fra 2010 til

2011 økte antallet væpnede konflikter i verden fra 31 til 37, ifølge Uppsala Conflict Data Program (UCDP). Det skyldes ikke først og fremst den arabiske våren – men økende politisk uro og krigshandlinger i Afrika sør for Sahara. Sudan trekkes spesielt frem.

Lokalt ansatte

For hjelpearbeidere er kidnappinger en økende trussel. Mens det i 2000 var 11 hjelpearbeidere som opplevde kidnappinger, var det i 2010 og 2011 henholdsvis 87 og 95 personer som ble kidnappet. Væpnede gruppers bruk av eksplosiver som metode for å skade og skremme øker også. Rap-

porten fastslår at bransjen er blitt bedre når det gjelder å ta sikkerhet på alvor.

Selv om det er angrep mot internasjonale hjelpearbeidere som får mest oppmerksomhet i mediene, er det nasjonalt ansatte som betaler den høyeste prisen. For hver utenlandsk hjelpearbeider som blir drept er det fem nasjonale som lider samme skjebne, viser statistikken.

«De nasjonalt ansattes spesielle sikkerhetsbehov krever mer oppmerksomhet», fastslår Aid Worker Security Report 2011. ■

opsethmedia@gmail.com

10 Tema: Sikkerhet

Lokale hjelpearbeidere er ofte enda mer utsatt enn de internasjonale. FN-ansatte Yusuf Abdilleh og en kollega ble drept under et væpnet angrep på FNs matvareorganisasjon i Bagdad i 2000. FOTO: SCANPIX/REUTERS

Norske organisasjoner i skuddlinjen

Kidnapping, bilulykker og evakueringer har vært en del av norske nødhjelpsorganisasjoners hverdag de siste fem årene. Flere nasjonalt ansatte ved utekontorene har mistet livet. **Av Hege Opseth**

Bistandsaktuelt har spurt en rekke norske nødhjelpsorganisasjoner om hendelser relatert til det å jobbe i det som er verdens farligste områder. Det er ofte nasjonalt ansatte som er mest utsatt og som betaler den høyeste prisen.

Norsk Folkehjelp, Kirkens Nødhjelp og Flyktninghjelpen rapporterer at minst 14 nasjonalt ansatte har mistet livet de siste fem årene. Årsakene varierer – fra trafikkulykker, mineulykker og skuddvekslinger. Ingen norske bistandsarbeidere er blitt drept i samme periode.

Fem ansatte drept

Flyktninghjelpen rapporterer at organisasjonen har mistet fem nasjonalt ansatte. Den siste, sjåføren Abdi Ali Yusuf fra Kenya, ble drept under kidnappingsdramaet i Dadaab i juni (se artikkel side 2-3). Totalt har Flyktninghjelpen i denne perioden hatt 19 hendelser de betegner som alvorlige. 11 hendelser omhandler kriminalitet, ran og voldshandlinger, åtte dreier seg om trafikkulykker, alvorlig sykdom og andre ulykker.

Kirkens Nødhjelp har også mistet fem lokale medarbeidere de siste fem årene, blant annet i trafikkulykker. – Men ingen ble drept som følge av et målrettet angrep mot oss som organisasjon eller det arbeidet vi driver, sier seksjonsleder Sindre Stranden Tolleson.

Norsk Folkehjelp driver både minerydding og utviklingsarbeid. Siden 1992 har organisasjonen mistet åtte ansatte i minerrelaterte ulykker, skriver Fri Fagbevegelse. Av disse er fire lokalt ansatte blitt drept i den siste femårsperioden. Minerydderen Omar Bani-Saleem fra Jordan ble drept da en anti-tankmine eksploderte ved Norsk Folkehjelps mineryddingsprosjekt på grensen mellom Jordan og Syria i 2010.

De rapporterer også at en sanitetskvinne i Sør-Sudan trakk på en personellmine og ble drept momentant 2010. Det skjedde i et område man trodde var minefritt. To lokale medarbeidere er drept i trafikkulykker, en i Zimbabwe i 2011 og en i Tanzania i 2010. Norsk Folkehjelp opplevde i 2009 at to lokalt ansatte sjåførere ble arrestert i en politisperring i Sri Lanka. De satt fengslet i to år. En lokalt ansatt ble også kidnappet i kurdiske områder i Irak i 2009, men ble senere løslatt.

Mens Flyktninghjelpen har omlag 3000 ansatte i 20 land, har Norsk Folkehjelp rundt 2300 fordelt på 33 land, de fleste mineryddere. Dette er de to organisasjonene med flest lokalt ansatte.

Sykepleiere drept

Norges Røde Kors opplevde i 1996 at to norske sykepleiere, som arbeidet for Den internasjonale Røde Kors-komiteen, ble drept i Tsjetsjenia. Norges Røde Kors har ikke hatt hendelser som kidnapping, drap og andre vold-

15. januar i år ble den norske hjelpearbeideren Gert Danielsen bortført på gaten i Jemens hovedstad. Han satt nesten to ukers fangenskap før han ble løslatt. FOTO: LISE ÅSERUD, SCANPIX

Les mer på nett

Bistandsaktuelt har stilt flere spørsmål om hvordan de største norske nødhjelpsorganisasjonene håndterer sikkerhet. Se vår netttutgave: www.bistandsaktuelt.no

sepisoder de siste fem årene. (Dette gjelder Norges Røde Kors, ikke den internasjonale bevegelsen. Red. anm.)

– Vi mener den største trusselen for hjelpearbeidere i dag kommer fra militante, religiøse eller politiske grupper som det er vanskelig å komme i dialog med, melder Norges Røde Kors.

Det norske Redd Barna har heller ikke opplevd hendelser der noen av deres ansatte har omkommet de siste fem årene.

– Vi jobber i mange områder hvor det er en krevende sikkerhetssituasjon. Likevel viser statistikken vår at trafikkulykker utgjør 18 prosent av rapporterte tilfeller og er derfor den største risikoen sett i forhold til hyppighet, skriver Redd Barna.

Økt kidnappingsfare

Men kidnapping er den nye, skremmende trenden.

– I enkelte land er også kidnappingsfaren en stor trussel. Vår erfaring er uansett at nasjonalt ansatte hos partnerorganisasjoner er mer utsatt for truende sikkerhetssituasjoner enn internasjonalt ansatte, sier Sindre Stranden Tolleson i Kirkens Nødhjelp.

Organisasjonen gir få detaljer om sikkerhetsrelaterte hendelser de siste fem årene.

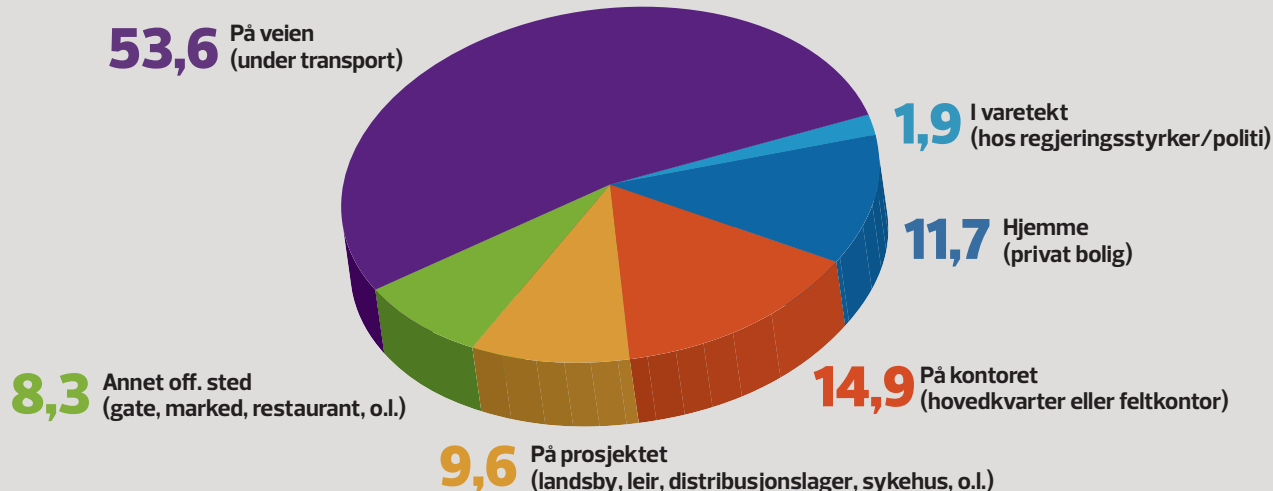
Også Leger uten grenser er skremt over den økte kidnappingstrusselen:

– Kidnapping for penger, hvor væpnede aktører kidnapper hjelpearbeidere for økonomiske ikke-politiske grunner er noe vi frykter skal utvikle seg videre, skriver Leger uten grenser i Norge. ■

Bistandsaktuelt har kun bedt om tall og hendelser knyttet til de norske organisasjonene og deres ansatte, ikke ansatte i deres internasjonale nettverk.

Her blir hjelpearbeidere angrepet

Globalt 1997 – 2011. Tall i prosent.

KILDE: AID WORKER SECURITY DATABASE

12 Tema: Sikkerhet

Tilbake, ni år etter drapene i Liberia

Norske Kåre og liberiske Emmanuel og Musa skulle hjelpe flyktninger. Det var jobben deres. Men de endte sine liv på en landevei. Nå har Kåre Lunds familie besøkt stedet hvor 53-åringen ble drept i 2003.

Av Hege Opseth, i Liberia

27. februar 2003: – Jeg er urolig, jeg vet ikke hvorfor, forteller Kåre Lund til kona Christel.

– Så ikke reis da, svarer hun enkelt. Men det blir likevel til at ekteparet som har delt alt i 31 år, drar sammen til Gardermoen. For i Liberia venter tusenvis av mennesker på hjelp til å gjenoppbygge livene sine etter borgerkrigen. De klemmer farvel.

Til tross for uroen er denne turen som en hvilken som helst annen. Christel er vant til at mannen, som leder den kristne hjelpeorganisasjonen ADRA Norge, er på farten til verdens urolige hjørner.

Hun vet ikke at denne kalde februarkvelden skal bli den aller siste hun ser livsledsageren i live.

I hovedstaden Monrovia venter kollegene Emmanuel Sharpolu og Musa Keita på Kåre. Etter å ha møttes på flyplassen, setter de seg i den hvite landcruiseren. Som så mange ganger tidligere blir det en kjøretur på dårlige landeveier. Om Kåre lufter bekymringen om at de egentlig burde trekke seg ut, at det er for farlig, er det ingen som vet.

Hjemme i Råde i Østfold fortsetter Christel oppussingsprosjektet hun og Kåre har startet. Helgen er vanlig. Hun småprater med barn og barnebarn. Hun skraper maling slik at Kåre kan komme videre med gigantjobben det er å pusse opp et hus fra 1800-tallet.

Klokken er nesten elleve mandag

kveld. Christel snakker med broren i telefonen, da det ringer på døren. Det er niesen som kommer.

– Kåre og kollegene er savnet. Vi vet ikke hva som har skjedd med dem, sier hun.

For familien Lund er det én tidsregning før og en etter denne mandagen som startet som en hvilken som helst annen dag. Plutselig befant Christel og barna Annika, Andre og Alexander seg i nyhetenes sentrum, samtidig som de selv befant seg i sitt livs største krise.

Ni år skulle det gå før familien fikk reist i fotsporene på det som skulle bli en ektemann og en fars siste reise.

Juli 2012:

Endelig setter Christel, Annika og André føttene på liberisk jord. Sammen med resten av delegasjonen fra ADRA er planen å fly opp til Zwedru og derfra reise videre med bil til åstedet.

Christel er spent denne morgenen. På flyplassen forteller hun Bistandsaktuelt om mannen, savnet etter det som var og kampen for å komme tilbake til en hverdag. Det er sterke følelser.

Reisen er i utgangspunktet enkel. En tur i et FN-fly, noen timer på landeveien. Slik blir det ikke. I Greenville, «midt i ingenting», som Christel beskriver stedet, nødländer pilotene. Det er nesten tomt for bensin i den ene vingen. Og tilførsel av bensin fra den andre vingen til motoren funge-

Ble drept:

Kåre Lund.

Emmanuel Sharpolu.

Musa Keita.

Familien er samlet på stedet hvor man antar Kåre og kollegene ble drept.

FOTO: HEGE OPSETH

For Christel Lund (60) har det vært en hard hverdag de siste ni årene, etter at ekte-

rer ikke.

– Jeg er veldig glad for den nødlandingen, humrer Christel etterpå – og legger til: – Og jeg er veldig glad for at jeg ikke visste noe før det var over! Men ironisk nok førte denne nødlandingen oss ut på en reise i det jeg tenker var Kåres Afrika, Kåres Liberia. Det er veldig fint å tenke på.

Delte med mange

For Christel blir det også en tur gjennom skoger som damper av fuktighet, veier som er ufremkommelige og kvelder som ender på steder hvor det slett ikke er overnatting å finne.

– Da åpnet liberierne dørene for oss. Gjestfriheten og hjelpsomheten vi ble vist var enorm. Kåre ville elsket reisen vi hadde i dag, forteller Christel.

Eventyrlysten og gleden over det uforutsigbare er også noe av det som gjør livet i felt så fascinerende for mange hjelpearbeidere og deres familier. Men det koster når det går galt. Når en plutselig står midt i nyhetene. Og når nyhetens interesse forsvinner.

Sønnen André (32) beskriver en far som ikke alltid var tilstede – men når han først var det, ja, da var han det med hud og hår.

– Pappa er den jeg lærte alt jeg kan av, sier han.

– Kompromissløs, menneskekjær. Humørfyllt. Nysgjerrig. Praktisk. Merkelig form for tålmodighet. Sånn var pappa.

Tung sorgprosess

Familien Lund delte Kåre med mange, både i adventistspeiderne, på jobb og med alle menneskene han møtte på oppdrag ute i verden. De måtte også dele sorgen da det verste skjedde.

Så kom stillheten. Det var på mange måter da den virkelige sorgprosessen startet.

« Dette er mitt personlige Ground Zero. »

Annika (37) på stedet hvor faren ble drept

Fortsetter side 14 →

mannen ble drept. I juli fikk hun endelig besøke åstedet. FOTO: HEGE OPSETH.

Hedret av presidenten

Det var presidenten i Liberia, Ellen Johnson Sirleaf, som inviterte familien Lund til Liberia.

DA JOHNSON SIRLEAF mottok Nobels fredspris i Oslo i fjor møtte hun familien. Vel kjent med den dramatiske historien, inviterte presidenten familien til å komme til Liberia for å motta en liberisk utmerkelse på vegne av Kåre Lund.

– Det er en stor ære og nesten litt uvirkelig. For meg betyr det mye at min matts innsats ikke er glemt. Det var både Kåre og ADRA som ble hedret, sier Christel Lund til Bistandsaktuelt.

Markeringen ble lagt til Liberias årlige feiring av uavhengigheten. Ved en høytidelig seremoni i hovedstaden Monrovia ble utmerkelsen *Knight Grand Commander of Humane Order of African Redemption* tildelt

ulike personer som hadde gjort en viktig innsats for Liberia. En rekke mennesker ble hedret for sin innsats for fred, forsoning og utvikling i det tidligere krigsherjede landet.

– På vegne av Liberia kondolerer jeg familien. Kåre Lund er en mann som gjorde en stor innsats for Liberia, sa president Ellen Johnson Sirleaf.

Datteren Annika Lund Haugvik er takknemlig og rørt over at faren blir hedret og husket for innsatsen han har gjort.

– For oss som familie er det likevel viktig å si at vi tenker på de store tapene sivilbefolkningen i Liberia har lidt som følge av borgerkrigen, sier Lund Haugvik. ■

President Ellen Johnson Sirleaf overrekker hedersmedaljen som Christel og barna Annika og André mottar på vegne av faren. FOTO: HEGE OPSETH

14 Tema: Sikkerhet

De tre enkene, fra v. Rasheeda Sharpolu, Christel Lund og Asatu Keita.

FOTO: HEGE OPSETH

– Dette er mitt personlige Ground Zero, sier Annika (37) om stedet hvor faren ble drept.

Ikke alle pårørende opplever at den drepte blir hedret år etter hendelsen. For de etterlatte etter tragedien betyr det mye at innsatsen, er blitt sett og erkjent av Liberias president Ellen Johnson Sirleaf.

Men det vil aldri bringe verken Kåre, Musa eller Emmanuel tilbake.

Mange mareritt

– Det var ikke bare at Kåre døde. Måten det skjedde på gjorde det enda verre, sier Christel.

– Jeg har hatt mareritt. Mange mareritt om dette, sier André.

Hvor lang tid det tok før Kåre ble drept, vet ingen helt sikkert. «Ble han holdt fanget?» «Ble han slått?» «Ble de drept umiddelbart?» Det er fremdeles mange spørsmål, de fleste er det ikke mulig å finne svaret på.

Kåre forsvant en fredag, og han ble funnet etter åtte dager. At det nå, først ni år etter drapene, skrives i Liberias nasjonale presse at det var regjerings-soldater som stod bak, forklarer mye.

Både Christel, og de liberiske kvinnene Rasheeda Sharpolu og Asatu Keita fikk den samme fryktede telefonen: – *Mennene deres er funnet drept.*

– Det som skjedde har vært veldig, veldig vanskelig å takle følelsesmessig, sier Emmanuel Sharpolus enke Rasheeda.

Februar/mars 2003:

Spekulasjonene og ryktene er mange. Noen sier de har sett en hvit mann på vei til fots til Elfenbenskysten. Noen snakker om opprørere. Noen snakker

om regjerings-soldater.

For Christel og familien – og styreleder i ADRA Norge, Geir Olav Lisle, danner det seg skremmende bilder i tankene: Menn med våpen, om de tilhører den ene eller den andre siden, alle sterkt preget av en blodig krig. Mange dopet og fullstendig ute av kontroll.

Så kommer det nye meldinger. «En utbrent bil er funnet i utkanten av Toe Town. Man frykter det er den savnede hjelpearbeideren Kåre Lund», skriver media.

Bekreftelsen kommer. Kåre, Musa og Emmanuel er alle drept. Likene ligger i nærheten av landcruiseren som er fullstendig utbrent. For enkene er det gått åtte dager.

Christel husker ikke detaljer fra dagene etterpå. Bare en ting var krystallklart. – Jeg skulle ha ham hjem. Jeg ville begrave Kåre, og jeg ville at det skulle skje i Norge.

Jan Egeland, som den gang var generalsekretær i Norges Røde Kors, brukte nettverket sitt. Det krevde finesse, kontakter og en god porsjon mot å få hentet levningene ut fra det urolige området. Ikke før flyet var i internasjonalt luftrom var Christel sikker på at hun faktisk ville få begravet sin kjære i norsk jord.

Emmanuel og Musa har fått sitt hvilested nær Toe Town. Ingen har klart å finne ut hvor de umerkede gravene er.

Tre hjerter og en sten

Denne regnfulle ettermiddagen er vi litt i 2003, litt i 2012. Endelig får familien sett stedet hvor Kåre ble drept.

Christel rusler oppover landeveien som har den karakteristiske rødfargen afrikanske landeveier får i regntiden. I hånden har hun en rund sten, plukket fra hagen. «Savner deg. C.» har hun skrevet.

Etter stillhet, tårer og samvær sammen med to av barna og kolleger av Kåre, legger hun stenen i veikanten.

Annika har med seg hvite hjerter hvor barnebarna til Kåre har skrevet en siste hilsen. Datterdatteren Ane formulerer seg slik: «Miss you 4ever bestefar. Ane». Også minstemann Trym har skrevet en hilsen.

– Jeg synes det er trist at han aldri fikk møte og bli kjent med pappa, sier Annika.

De tre hjertene og en rund sten fra en norsk hage lyser opp i veikanten når reisen mot Monrovia fortsetter i skumringen. ■

ADRA

■ Adventist Development and Relief Agency (ADRA) ble etablert i 1984 som en uavhengig utviklings- og nødhjelpsorganisasjon. Den kristne hjelpeorganisasjonen arbeider i 120 land.

■ ADRA-nettverket bidro i 2011 med utviklings- og nødhjelp til en verdi av omlag en milliard norske kroner på globalt nivå.

■ ADRA Norge ble etablert i 1993 som en videreføring av nødhjelps- og hjelpearbeidet som Adventist-samfunnet i Norge hadde samlet inn penger til siden begynnelsen av 1900-tallet.

Nødhjelpsveteranens råd for å overleve:

**Respekt.
Ydmykhet.
Kunnskap.
Erfaring.
Lokale
kontakter.**

Det koster å være hjelpearbeider. Det vet en av Norges mest erfarne. Jordskjelv, sult, bomber. Halvor Fossum Lauritzen har vært der.

Av Hege Opseth

Den tidligere utenlandssjefen i Norges Røde Kors hadde gjennom 12 år verdens verste konfliktsoner som sin arbeidsplass. Senest i fjor ledet han den internasjonale Røde Kors-bevegelsens gigantiske hjelpeoperasjon på Afrikas Horn.

Mange mener han har bidratt til å redde titusenvis av menneskeliv. Underveis har han kjent på kroppen hva det koster når det går galt.

– *Hvorfor er det blitt så mye farligere å være hjelpearbeider?*

– Konfliktbildet har endret seg. Det har gått fra å være internasjonale konflikter til å bli interne konflikter og borgerkriger. Det vi ser i dag er såkalt *transnasjonal krigføring*. Noen sitter og fjernstyrer kriger. Det gjør at kunnskap om krig og konflikt finnes i langt mindre grad enn tidligere. Før var en soldat en soldat, og soldaten visste noe om krigens folkerett og Genèvekonvensjonene. Det gjør de ikke i dag.

Fristende mål

– *I hvilken grad bidrar fattigdom til økt risiko?*

– I dag er de stridende omtrent like fattige og noen ganger enda fattigere enn befolkningen ellers. Det er barne-soldater, det er sivile som har en sterk politisk, ideologisk eller religiøs mening. Vi snakker også om fattige som

har latt seg kjøpe inn i en krig. Hjelpearbeidere er i deres øyne rike. Det gjør at både respekt og fristelser når det gjelder hjelpearbeidere er mye større. Når en soldat sulter like mye som de andre og ikke får den samme hjelpen, er det fare på ferde.

– *Har det blitt farligere fordi hjelpeorganisasjonene i dag er blitt mer partiske?*

– Det er mange flere hjelpeorganisasjoner i dag, og mange av dem har andre motiver enn bare det å hjelpe på et nøytralt og uavhengig grunnlag. Det gjør at noen hjelpeorganisasjoner får et politisk eller religiøst eller ideologisk preg, slik at de blir en part i konflikten.

– *Hva med den påståtte sammenblandingen humanitær bistand og militære operasjoner?*

– Det er en økende sammenblanding mellom det militære og det humanitære. Afghanistan og Somalia er gode eksempler på det. Det gjør jo at hjelpearbeidere oppfattes som håndlangere for de militære. Mange små ideologiske grupper og fundamentalister har også et behov for å markere seg og skape frykt og redsel hos sivilbefolkningen og hos det internasjonale samfunnet. De markerer det ved å foreta ekstreme handlinger mot organisasjoner og hjelpearbeidere. De sistnevnte er og blir et mykt mål.

Lite å tape

– 11. september-angrepet har vel også økt risikoen for hjelpearbeidere?

– Det er nok mer komplekst enn at vi kan bare kan skyldte på krigen mot terror. Jeg tror kanskje det viktigste er at den med våpen i hånd er like fattig som alle andre – og ikke blir hjulpet. Han har veldig lite å tape på å begå en kriminell handling.

– Hvordan bør dagens hjelpearbeidere forholde seg til trusselbildet?

– Det er viktig å ta alle mulige advarsler man har tilgang til alvorlig. Det er noen som ignorerer dette og mener de har bedre greie på det selv. Jeg mener de store aktørene som FN og Nato, i tillegg til myndighetenes etterretningskilder, er de beste å forholde seg til.

– Er det mange som ikke kan og vet nok før de reiser ut?

– Det har jeg sett mange ganger. Mange aner ikke hva det egentlig handler om når det er store katastrofer. De kommer rett fra en lenestol i et trygt land og får for seg at de skal bidra. Så reiser de ut, men aner ikke hva de kommer til. Det trenger ikke være bare deres egen skyld, men også organisasjonen de reiser for. Kulturell sensitivitet er mye viktigere enn mange tror. Respekt, å få kontakt med folk; det er viktig også i sikkerhetssammenheng.

– Har du erfart dette selv?

– I Afghanistan tok det veldig lang tid før jeg forsto hvilken agenda de forskjellige fraksjonene hadde og hvor komplekst konfliktbildet egentlig var. Jeg lærte hvor lite som skal til før ting eksploderer.

– Har etikken blant stridende parter forandret seg til det verre?

– Ett eksempel er at før i tiden var det en form for etikk ved bruk av miner. Det er det ikke lenger. Miner er det billigste våpenet som det er mulig å få tak i, tross forbudet. Man kan lage dem selv på en enkel måte. En gruppe utplasserer kanskje en mine eller veibombe, myntet på fienden, men så rammer den hjelpearbeidere i stedet. Det er mye tilfeldigheter som kommer på toppen av alt annet.

Forvarsel

– Pleier situasjoner å oppstå uten forvarsel?

– Det er veldig sjelden at ting kommer som lyn fra klar himmel. Det å lære å lese situasjonsbildet og være forberedt er svært viktig. Veldig ofte får du signaler om at det du gjør nå, det er ikke lurt. Du bør trekke deg ut. Kontakter man kan stole på og ikke nøle med å bruke er også ekstremt viktige!

– Hva med den fysiske sikringen?

– Det er mange som kjører rundt i skuddsikre biler og de har skuddsikre vester og hjelmer. Jeg er ikke sikker på om det er veien å gå. Jo mer organisasjonene eskalerer opp den typen sikring, jo mer skruppelløse blir angrepene. Jeg mener det er viktig å holde på mandatet man har, på tross av at det er farlig. Gjør man ikke det, så tror jeg man provoserer frem situasjoner. Det kan være naiv tenkning akkurat dette, men jeg mener det bør være grunnholdningen. Så er det selvsagt å ta alle forholdsregler som det er mulig å ta. Man må ikke tro at man er en som vet bedre enn alle andre.

– Så arrogansen kan være din verste fiende?

– Ja, det kan du si. Å ha en lav profil,

Daværende utenlandssjef i Norges Røde Kors Halvor Fossum Lauritzen i Banda Aceh under tsunamien i 2005. FOTO: LISE ASERUD / SCANPIX.

det er viktig.

– Hva er det verste du har sett?

– Tja. Folk som kommer til jord-skjelvområder og spør etter hoteller? Når det ikke er en eneste bygning som står i området og folk planlegger å bo på hotell, da er det noe feil...

Døde hjelper ingen

– Hvor viktig er erfaring?

– Jeg har jo selv blitt skutt i Afghanistan og jeg er blitt tatt som gissel en gang, også det i Afghanistan. Jeg vet litt om hva det innebærer. Det er klart, ofte så er det slik med hjelpearbeid som med alt annet, jo mer erfaring og fartstid du får, jo mer forsiktig blir du. Du vet at det er så mye som kan skje og det er så stor kompleksitet i det som skjer. Det er en del ting som er uforutsigbart. Selv om det er sjelden noe kommer helt fra klar himmel. Det er viktig å ikke ta noen sjanser.

– Men kan man gjøre jobben man skal da?

– Det har du rett i, noen sjanser må du ta. Men det er viktig hele tiden å tenke at om du selv blir drept, kan du heller ikke få gjort noen nytte for deg.

– Du satt tre uker som gissel i Afghanistan?

– Ja.

– Hvordan var det?

– Det var en vond opplevelse. Jeg har ikke behov for å si så mye om det.

Kollapser

– Er norske organisasjoner flinke nok på sikkerhet?

– Jeg tror det er generell høy kvalitet på dette i Norge. Det internasjonale Røde Kors har rustet opp dette med sikkerhet. Det handler om rådgivning,

restriksjoner. I tillegg må man gjennom en ganske omfattende test for å bli godkjent.

– Hva med oppfølging i etterkant; Når ting har gått galt, men også etter veldig tøft oppdrag hvor delegaten er vitne til ekstreme ting?

– Det å trekke inn eksterne ressurspersoner er også en del av profesjonaliteten i forhold til sikkerhet. Det jeg ofte erfarte var at det ble for store belastninger på mennesker, fysisk og psykisk. De kollapset. Vi har sendt mange hjem.

– Blir dette akseptert og respektert?

– Det blir både akseptert og respektert hos de som er profesjonelle, vil jeg si. Alle egner seg heller ikke for denne typen jobb. Det tror jeg de innser nok så fort selv.

Avklart ledelse

– Hva med det kollektive ansvaret for kolleger?

– Hvis man er en gruppe, må man være samkjørt i forhold til dynamikken. Det må være klart hvem som skal lede og ikke. Det er også nødvendig med et opplegg om man blir truet eller kommer i en situasjon hvor det er fare på ferde.

– Hva med omsorg?

– Viktig! Jeg understreker at det gjelder både norske og lokale kolleger. Realiteten er at de lokale ofte føler selv at de har et enda større ansvar for å hjelpe i situasjonen. Mange av dem har familie som er direkte rammet av naturkatastrofen eller konflikten. Mange er flinke til å vise omsorg for norske, men driter i de lokale – for å si det ganske rett ut. ■

16 Tema: Sikkerhet

Seks råd for å unngå

Dette er de mest grunnleggende sikkerhetsrådene Flyktninghjelpens sikkerhetssjef anbefaler at bistandsarbeidere skal følge.

Av Tor Aksel Bolle

1 Skaff deg informasjon om risikoen!

I den grad det er mulig så bør du finne ut så mye som mulig om hva som kan være farlig der du er og hvorfor.

Noen steder er det kriminalitet, andre steder er det trafikk og noen steder er det kidnapping. Desto mer kunnskap du har om trusselens natur, desto bedre rustet er du. Søk informasjon, les sikkerhetsbriefinger og snakk med kollegaer.

2 Anerkjenn at du er en fremmed!

Du skiller deg ut og er i en kontekst som er ukjent for deg. Det skjer ting rundt deg du ikke forstår. Respekter det og ta hensyn til det.

3 Erkjenn at noe kan skje med deg!

Alle mennesker har en følelsesmessig sperre mot å tro at noe skal skje med dem. Denne emosjonelle motstanden kan for eksempel bidra til at man ikke følger sikkerhetsregler – man tror at det ikke skjer noe uansett. Men det kan faktisk hende noe med deg også – ta det inn over deg. Vær forberedt!

4 Ikke sett deg selv unødvendig i vanskelige situasjoner!

Kanskje har man jobbet hardt i tre uker og har veldig lyst på en tur på byen. Da kan man fort ende opp på en bar i en del av byen man ikke bør være på et tidspunkt man ikke bør være der. Kanskje er bilen som skal kjøre deg 500 meter til kontoret forsinket og du bestemmer deg for å gå, selv om sikkerhetsreglene og råd sier noe annet.

Prøv å unngå slike situasjoner hvor kortsiktige og personlige behov gjør at du øker risikoen betydelig og tar sjanser. Unngå at du eller sikker-

hetsansvarlig fastslår at en hendelse var unødvendig og kunne vært unngått.

5 Stol på dine egne vurderinger!

Man skal lytte til «kjentfolk». Men alle har ulike psykiske og fysiske forutsetninger for å takle en situasjon – og alle har ulike grenser. For eksempel kan én kollega vær helt komfortabel med å kjøre bil i Sør-Sudan og mestre det utmerket. En annen kan ha problemer med å beherske det. Så sett dine egne grenser og ikke la deg presse til å gjøre ting du er ukomfortabel med!

Gjør så mye du kan for å sette deg inn i risikobildet der du er, lyder et av rådene fra Flyktninghjelpens sikkerhetssjef. Bildet viser tutsi-opprørere i DR Kongo.

FOTO: WAYNE CONRADI

trøbbel

6 Følg reglene!

Det kan virke banalt, men de aller fleste hendelser skjer fordi man ikke følger grunnleggende råd eller etablerte sikkerhetsregler. Låser du ikke bildøra, kjører med åpent vindu i byen, går alene hjem fra fest og så videre, så øker risikoen betraktelig. Selv om det har gått bra ni ganger, betyr det ikke at det går bra den tiende gangen. Manglende bevissthet og etterkommelse av det grunnleggende er gjerne det som snur en situasjon til det verre.

Respekter sikkerhetsreglene, de er til for å beskytte deg ■

toab@norad.no

« I bistandsbransjen kan det være liten forståelse for den kompetansen sikkerhetsfolkene sitter på og de faglige vurderingene de gjør. »

Glenn Pettersen,
sikkerhetssjef i Flyktninghjelpen

Som eneste norske organisasjon holder Flyktninghjelpen avanserte og utvidede sikkerhetskurs for sine ansatte. Bildet er fra et kurs i 2009. FOTO: FLYKTNINGHJELPEN/TRULS BREKKE

Vær beredt!

Kjenn deg selv, kjenn konteksten du er i og ta sikkerhetsreglene på alvor. Det er noen av rådene fra Flyktninghjelpens sikkerhetssjef Glenn Pettersen.

PETTERSEN ER SJEF for sikkerhetsarbeidet i Norges største humanitære hjelpeorganisasjon. Den tidligere offiserens jobb er å sørge for at organisasjonens over 3000 ansatte jobber under så trygge forhold som mulig.

Ifølge Pettersen tar Flyktninghjelpen den økte trusselen mot hjelpearbeidere svært alvorlig. Det betyr blant annet at alle Flyktninghjelpens operasjoner har nominerte sikkerhetspersonell på alle landkontor. I alle høyrisikoland, som for eksempel Afghanistan og Somalia, er det én ansatt i full stilling som sikkerhetsrådgiver.

Egne kurs

Et annet viktig tiltak er at Flyktninghjelpen, som eneste norske hjelpeorganisasjon, holder egne utvidede og avanserte sikkerhetskurs. Kursene er først og fremst for organisasjonens ansatte, men er åpne for kollegaer fra andre organisasjoner. Det er også mulig for folk som ikke jobber i bistandsbransjen å delta.

– Vi startet med disse kursene i 2007. Vi innså at det var behov for et mer omfattende opplegg enn det vi hadde den gang. Det skyldes både at trusselen mot hjelpearbeidere i en del land er blitt større, men også en større bevissthet hos oss om hvilket ansvar man har som arbeidsgiver, sier Pettersen.

Det mentale viktigst

På kursene får deltagerne praktisk og teoretisk opplæring i hvordan de skal ivareta sin personlige sikkerhet og vurdere risiko mot seg selv. Kurset varer i fire dager og det gis blant annet opplæring i samband og førstehjelp. Kursdeltagerne blir utsatt for simulerte situasjoner som bilulykker og de får erfare hvordan en kidnapping kan oppleves. Det aller viktigste er imidlertid å skape bevissthet om hvilken risiko som

finnes og hva man kan gjøre for å redusere den, forklarer Pettersen.

– I løpet av kurset gir vi en del praktisk og teknisk opplæring. Men det vi legger klart mest vekt på er å skape en økt trygghet og bevissthet hos de som deltar om hvordan de best kan ta ansvar for egen sikkerhet, sier han.

Liten forståelse

Pettersen har jobbet i Flyktninghjelpen siden 2006. Han forteller at det ofte er utfordrende å jobbe med sikkerhet i en bransje som har som hovedmål å hjelpe mennesker i nød, ofte i områder som har store sikkerhetsutfordringer.

– I bistandsbransjen kan det være liten forståelse for den kompetansen sikkerhetsfolkene sitter på og de faglige vurderingene de gjør. Sikkerhetstiltak kan bli sett på som et unødig onde, som hindrer effektiv leveranse av tjenester. Det er forståelig, hjelpearbeidere er dedikerte mennesker som er veldig opptatt av å gjøre en best mulig jobb og nå fram i tide. I mange tilfeller blir sikkerhet først et tema etter at man har satt i gang et prosjekt eller program. Da er det ofte for sent og det kan medføre at det blir vanskelig å finne gode og ansvarlige løsninger. Faren er da at det kan være lett å ta snarveier. Det er lettere hvis bistandsfolkene og sikkerhetsfolkene samarbeider fra starten av, sier Pettersen.

Flyktninghjelpens sikkerhetssjef ser imidlertid en tendens til at dette er i ferd med å endre seg.

– Det er en økende forståelse for at sikkerhet er et fag og at det er viktig. I 2006 var jeg blant annet med på å starte European Inter Agency Security Forum. Det er forum hvor sikkerhetsledere fra hjelpeorganisasjoner kan møtes og diskutere felles utfordringer og erfaringer. Da vi startet var det en håndfull organisasjoner som deltok, i dag er det over 50. ■

...og slik opptrer du om du blir kidnappet

Les mer på nett

■ For flere gode råd til bistandsarbeidere – se vår nettutgave www.bistandsaktuelt.no.

18 Tema: Sikkerhet

To norske gisler om erfaringene:

— Viktig å holde motet oppe

Astrid Sehl ble holdt fanget i Somalia, Gert Danielsen i Jemen. Begge ble truet med våpen og fryktet flere ganger for eget liv. Nå vil de på jobb igjen ute i felt. **Av Tor Aksel Bolle**

Dadaab, på grensen mellom Kenya og Somalia, 29. juni i år:

Det er fredag, stekende hett og klokka nærmer seg 11.30. Tre av Flyktningshjelpens hvite landcruisere er på vei fra en del av den enorme flyktningleiren til en annen. Området er urolig. Både terrororganisasjonen Al Shabaab og ulike kriminelle grupper er aktive. To medarbeidere fra Leger Uten Grenser ble kidnappet fra Dadaab i oktober året før.

Flyktningshjelpen har vurdert det som trygt å kjøre uten væpnet eskorte. I den midterste bilen sitter Flyktningshjelpens generalsekretær Elisabeth Rasmussen. I den bakerste bilen sitter Astrid Sehl sammen med tre kollegaer. 33-åringen har lang fartstid fra Flyktningshjelpen og har besøkt en rekke konfliktområder. Hun jobber ved Flyktningshjelpens Nairobi-kontor og har besøkt Dadaab mange ganger.

Inn i Somalia

Plutselig hører Sehl at det blir avfyrt skudd og kaster seg ned. Sjøføren i Sehls bil, Abdi Ali Yusuf, blir skutt og drept av angriperne. En annen ansatt i bilen blir også skadet. To biler slipper unna, men Sehl og hennes tre

kollegaer, en fra Filippinene og to fra Canada, blir kidnappet.

De blir etter hvert fraktet over grensen til Somalia. De går om natten og holder seg i skjul om dagen. I tre dager blir de holdt som fanger i bushen av åtte bevæpnede menn.

Grytidlig mandag 2. juli hører Sehl av at det skytes med maskingevær. Hun kaster seg ned for å ikke bli truffet. Somaliske regjeringssoldater har funnet kidnapperne og angriper dem. Etter en kraftig skuddveksling får de somaliske soldatene kontroll over situasjonen. Hjelpearbeiderne fra Flyktningshjelpen er tilbake i Nairobi få timer senere.

Viktig med kurs

I dag er Astrid Sehl tilbake i Oslo. Hun er sykmeldt på grunn av en skade hun fikk i benet under kidnappingen. Sehl ønsker ikke å snakke detaljert om sine opplevelser under kidnappingen i media, men hun mener det er viktig at hennes erfaringer skal komme til nytte for andre hjelpearbeidere

– Jeg hadde stor nytte av at jeg hadde vært på sikkerhetskurs. Jeg var godt kjent med sikkerhetsrisikoen i området og mentalt forberedt på ting som kunne skje. Jeg hadde også tenkt over hvordan jeg skulle håndtere farlige situasjoner, forteller Sehl.

Astrid Sehl har vært på jobb i en rekke konfliktområder. – Jeg hadde stor nytte av å ha tatt

– På kurset hadde vi blant annet lært at vi skulle fokusere på det som er viktigst til enhver tid - som i mitt tilfelle var å overleve. Så når det ble skutt mot oss konsentrerte jeg meg om å unngå kulene. Da vi var fanger fokuserte vi også på det mest grunnleggende, som mat og drikke, sier Sehl.

33-åringen understreker betydningen av å holde motet oppe selv om det ser mørkt ut. Hun sier også at det er en stor fordel å vite så mye som mulig om situasjonen man er i.

– Vi visste jo at dette kunne ta lang tid og at det også kunne ende med verst tenkelig utfall. Men vi var alle ganske erfarne, og klarte å unngå at negative tanker tok overhånd. I stedet fokuserte vi på å holde motet oppe og på å følge med på situasjonen rundt oss. Du må tvinge deg selv til å konsentrere deg om det som kan holde deg i liver der og da. Å få panikk er ikke nyttig. Forhold deg rolig og prøv å etablere en dialog med kidnapperne, sier Sehl.

Føstehjelp og vann

Sehl mener også at praktiske ting, som å kunne førstehjelp godt og alltid ha med seg en såkalt «quickrunbag», er viktig. Det er en liten bag eller sekk som inneholder det mest grunnleg-

gende man trenger for å overleve noen dager. Hva bagen bør inneholde, kommer litt an på hvor man er. Men litt vann, mat og førstehjelpsutstyr bør være med.

– Vi hadde stor nytte av utstyret jeg bar med meg, forteller hun.

Sehl planlegger å være tilbake på jobb i Nairobi om relativt kort tid.

– Man kommer aldri helt vekk fra risiko i denne typen jobb, og akkurat det tror jeg alle som har lyst til å jobbe ute bør tenke grundig gjennom, Selv har jeg fått et enda mer bevisst forhold til sikkerhet enn før. Jeg vil ikke jobbe i risikoområder for arbeidsgivere som ikke har et profesjonelt sikkerhetsopplegg. En død hjelpearbeider er en dårlig hjelpearbeider. Det kan også gå

« Vi visste jo at dette kunne ta lang tid og at det også kunne ende med verst tenkelig utfall. Men vi var alle ganske erfarne og vi klarte å unngå at negative tanker tok overhånd.»

Astrid Sehl,
Flyktningshjelpen

sikkerhetskurs da vi ble kidnappet, sier Sehl. Bildet er fra Kongo. FOTO: FLYKTNINGHJELPEN

Relasjonsbygging og empati var sentrale faktorer for Danielsen da han ble bortført i Jemen. – Kunnskap om den lokale situasjonen er svært viktig, sier han.

hardt utover dem man ønsker å hjelpe dersom organisasjonen trekker seg ut etter en hendelse, sier Sehl.

Truet med våpen

Drøye fem måneder før Astrid Sehl ble kidnappet i Dadaab, søndag 15. januar, opplevde en annen nordmann et lignende alvorlig drama i Jemen.

34-årige Gert Danielsen jobbet for FNs utviklingsprogram i hovedstaden Sanaa. Rett etter midnatt var den erfarne FN-medarbeideren ute for å fylle på kontantkortet til mobilen sin. Han gikk i en av Sanaas hovedgater, det var mye folk ute og butikkene var fortsatt åpne.

– Jeg vurderte det som trygt, selv om det var sent. Jeg hadde vært ute på samme tidspunkt mange ganger før. Sanaa ble regnet som en trygg by, og det var ikke noe portforbud, forteller Danielsen.

Med ett merker Danielsen at en stor bil kjører svært sakte forbi han. I det han snur seg mot bilen stopper den og en mann med et automatgevær kommer ut og retter det mot Danielsen.

– Et kort øyeblikk tenkte jeg: «nå er det over». Men han pekte på meg med våpenet og viste tydelig at han ville ha meg inn i bilen. Jeg skjønte med en gang at flukt ikke var noe alternativ og gjorde som jeg fikk beskjed om, forteller Danielsen.

Ikke Al Qaida

Inne i bilen er Danielsen stresset, men prøver å kartlegge situasjonen. Han vet at Al Qaida er aktive i Jemen, men det har skjedd oftere at ulike stammer foretar kidnappinger for å få løsepenger.

– Jeg skjønte ganske raskt at det trolig ikke dreide seg om Al Qaida. De var ikke maskerte, og de behandlet meg ok. Det var også tydelig at de ikke visste hvem jeg var eller hvem jeg jobbet for. Det virket som om de bare ville «ta en utlending» – og det ble tilfeldigvis meg, sier Danielsen.

Han forsøker å være rolig.

– Jeg var veldig bevisst på ikke å provosere eller være hysterisk – jeg ville ikke stresse de som hadde tatt meg. Her slo treningen fra ulike sikkerhetskurs og briefinger inn. Men jeg mener også at jeg hadde stor nytte av at jeg har studert konfliktløsning. Dessuten har jeg bodd i byer som Bogota og Johannesburg, sier Danielsen.

Prøvde å være positiv

Kidnapperne kjører Danielsen ut av hovedstaden Sanaa. Turen varer i flere timer. Underveis prøver han å legge merke til hvor fort de kjører og alle skilt som sier noe om hvor de er. Etter noen timer stopper bilen ute i ørkenen, mens en annen bil kommer.

Danielsen blir beordret ut av bilen han sitter i.

– Det var et veldig ubehagelig øyeblikk. Alle hadde våpen og jeg tenkte at hvis de vil drepe meg er dette et bra sted. Men jeg ble flyttet over i en ny bil med nye folk. Det var også slitsomt fordi jeg hadde så smått etablert en relasjon med de som tok meg. Nå måtte jeg begynne på nytt med nye folk.

Danielsen ble ført til en landsby i Maarib-regionen av Jemen. Dette regnes som et område hvor myndighetene har liten kontroll. Han visste ikke hvor han var, men skjønte raskt at flukt ikke var noe alternativ.

– Flukt slo jeg raskt fra meg. Jeg ante ikke hvor jeg var og trolig var hele området styrt av den stammen som hadde kidnappet meg. I stedet fokuserte jeg på å tenke positivt. Jeg visste at de fleste kidnappinger i Jemen er løst innen 25 dager og håpet at jeg også skulle bli fri i løpet av relativt kort tid, sier Danielsen.

Greit behandlet

Kidnapperne behandlet Danielsen «helt greit». Han fikk mat og drikke, hadde også tolk en periode. Gisselet fikk til og med se litt på tv om kvelde. Han hadde fått beholde telefonen sin og han fikk lov til å snakke med UNDP daglig.

– Jeg sov mye, trente litt, jeg forsøkte ganske enkelt å få tiden til å gå. Samtidig var jeg bevisst på å være høflig og respektfull, men litt distansert overfor de jeg var i kontakt med.

Totalt ble den norske hjelpearbeideren holdt fanget 12 dager. Flere ganger fikk han beskjed om at han vill bli sluppet fri neste dag – men uten at noe skjedde. Så en kveld fikk han plutselig beskjed om å pakke sammen. Han ble plassert i en bil og overlevert til en lokal sjeik som igjen leverte han videre til jeminittiske soldater. Kort tid etterpå var han tilbake i Sanaa.

– Må akseptere risiko

I dag jobber Danielsen for FNs utviklingsprogram i Oslo. Dagene som fange i Jemen har ikke skremt han fra å ta jobber i urolige områder i fremtiden.

– Det er ofte der behovet for hjelp er størst. Jeg var heldig, jeg ble behandlet greit. Det hjalp meg at jeg hadde kunnskaper om konteksten jeg var i og at jeg klarte å holde motet oppe. Det var en tøff opplevelse, men jeg tror at den på mange måter har gjort meg sterkere. Vil man jobbe med dette må man akseptere at det er en viss risiko, men samtidig gjøre det man kan for at den blir så liten som mulig, sier Danielsen. ■

20 Aktuelt

Når livet er så ille i slummen, hvorfor vil noen flytte dit?

Fordi det er bedre enn alternativet (...) Tross alle redslene ved å bo i slummen i dag, er livet vanligvis bedre der enn i landsbyen.

Charles Kenny, Foreign Policy

■ SYRIA

MSF på plass i Syria

Leger Uten Grenser har siden juni jobbet i landet uten myndighetenes tillatelse, skriver organisasjonen i en pressemelding. 300 pasienter har så langt vært innlagt på det organisasjonens provisoriske sykehus. 150 pasienter er blitt operert, de fleste av dem for konfliktrelaterte skader forårsaket av tungt artilleri og bomber.

Sykehuset ligger i et opprørerkontrollert område. – Vi ønsker også å jobbe i myndighetskontrollerte områder, men får ikke tilgang. På vårt sykehus gjør vi overhodet ingen forskjell på regimets støttespillere og motstandere, sier styreleder Kyrre Lind.

Sør-Sudan og Sudan enige om oljeavtale

Enighet om olje kan være smøringen som trengs i de gjenstående forhandlingene mellom Sudan og Sør-Sudan om grenser og sikkerhet. I kulissene jobber norske oljeeksperter. **Av Jan Speed**

FN-spesialutsendingen Hilde Frafjord Johnson gikk tidligere i år inn i en meglarrolle for å få Sudan og Sør-Sudans generaler til å stanse kamphandlingen i grenseområdene mellom de to landene. Iherdig innsats fra FN-utsendingene i både sør og nord, samt afrikansk press, fikk dempet gemyttene. Få måneder senere klarte de to landene å bli enige om flere spørsmål knyttet til oljeinntekter som hadde vært en viktig grunn til kampene.

Avtale til slutt

Etter 22 dager med intense forhandlinger ble det gjennombrudd i forhandlingene mellom de to landene i begynnelsen av august. De ble enige om en oljeavtale. Samtidig ble det i forrige uke klart at humanitær hjelp kan le-

veres til konfliktområder i Sudan like nord for grensen.

Oljeavtalen ble inngått i Etiopia etter press fra Den afrikanske unionen og FNs sikkerhetsråd. USAs utenriksminister Hillary Clinton var i Juba nylig. Norges utviklingsminister Heikki Holmås besøkte landene i juli. Norge har tatt deler av regningen for forhandlingene som er lagt til rette av et AU-panel ledet av Sør-Afrikas tidligere president Thabo Mbeki. Norske oljeeksperter har også bidratt.

Frafjord Johnson mener det er et positivt signal at mesteparten av de siste forhandlingene om olje ble gjort av partene alene.

– De satt seg bak lukkede dører og la de siste bitene av puslespillet. Meglerne spilte en tilbaketrukket rolle, sier hun.

FNs spesialutsending i Sør-Sudan, Hilde Frafjord Johnson.

FN-soldater gransker kartet i nærheten av en base i Unity State, på grensen mellom Sør-Sudan og Sudan. FOTO: FN

Alternative forslag

Under forhandlingene arbeidet det norske oljeteamet med av alternative løsningsforslag.

– De siste dagene ble forhandlingene begrenset til noen få forhandlere fra hver part. President Mbeki og representanter fra oljeteamet bistod som meglere. Forhandlingene fortsatte på overtid på grunnlag av et

løsningsforslag fremsatt av President Mbeki sammen med oljeteamet. Litt utpå kvelden 3. august ble det oppnådd enighet, skriver Christian Fr. Michelet i ekspertteamet til Bistandsaktuelt. Han er partner i advokatfirmaet Arntzen de Besche.

Enigheten omfatter den økonomiske overgangsstøtten fra Sør-Sudan til Sudan, tariffen for bearbeiding og transport av Sør-Sudans olje i Sudan frem til utskipningsanlegget i Port Sudan, samt transittavgift i Sudan. Videre kom partene frem til en avtale om behandling av utestående oljelerelaterte betalinger og betalingsmåter.

Ingen av partene kan leve med en situasjon der uavklarte spørsmål kan føre til nye konflikter.»

Hilde Frafjord Johnson
FNs spesialrepresentant i Sør-Sudan

Forhandlet om tilbaketrekning

Frustrerende og krevende. Slik beskriver Hilde Frafjord Johnson krigshandlingene mellom Sudan og Sør-Sudan i mars og april. – Vi hadde håpet at partene vil se vinn-vinn-mulighetene. Samtidig var det gode grunner til at mistilliten vokste og førte til en opptrapping av konflikten, sier Frafjord Johnson.

I januar begynte forholdet mellom Sudan og den unge staten Sør-Sudan å tilspisse seg. Sør-Sudan stengte oljekranene og stoppet produksjonen på 350 000 fat per dag. Årsaken var strid om hvor mye Sør-Sudan skulle betale for at deres olje skal eksporteres

gjennom den 1800 kilometer rørledningen gjennom Sudan til Port Sudan. Sudan hadde tidligere hindret eksport av oljen på skip fra havnen.

Fordeling av oljeinntekter har vært en av flere viktige uløste spørsmål etter at fredsavtalen mellom de to landene ble undertegnet i 2005. FNs spesialutsending mener at det internasjonale samfunnet i årene etter var for opptatte på det som skjedde i Darfur og ikke nok på gjennomføringen av fredsavtalen. Hun var forberedt på at det kunne komme til konflikt. Hun ventet kanskje at ulike militærgrupper vil støte sammen.

– Jeg hadde ikke ventet direkte konfrontasjoner mellom de to landenes militære styrker. Derfor måtte jeg og min FN-kollega i nord trå til for å få generalene til å trekke tilbake sine styrker fra fronten. Det var som om det var i 1994–95, sier Frafjord Johnson. Hun hadde generaler fra Sør-Sudan på sitt kontor i Juba. I Khartoum satt FN-utsendingene med sudanske offiserer. Frafjord Johnson er glad at FNs sikkerhetsråd nå har tatt initiativ og brukt «storslegga» for å støtte opp om et samlet Afrikas press på partene om å bli enige om de siste uløste spørsmålene.

■ SØR-SUDAN

30 millioner ekstra til Sør-Sudan

FN, Det internasjonale Røde Kors og frivillige organisasjoner varsler nå om en humanitær krise i Sør-Sudan som er mer alvorlig enn tidligere antatt. Norge har bevilget ytterligere 30 millioner kroner til humanitær hjelp. –Situasjonen er spesielt bekymringsfull i konfliktområdene i Sør-Kordofan og Blånilen i Sudan, sier utenriksminister Støre.

■ CHILE

139

studenter ble nylig arrestert i Chiles hovedstad Santiago etter å ha deltatt okkupasjonen av tre skoler. Studentenes okkupasjon var del av en demonstrasjon mot regjeringen utdanningspolitikk.

–Sudan og Sudan. Basen ble bombet i under kampene i mars/april, men skal nå brukes

Krever åpenhet om olje

- Sør-Sudan betaler Khartoum tre milliarder dollar over tre år som en kompensasjon for Sudans bortfall av oljeinntekter.
- I denne treårs perioden vil ikke Sør-Sudan måtte betale for å eksportere oljen gjennom Sudans oljerørledninger.
- Sør-Sudan har sagt seg villig til å betale ti dollar per fat i transittkostnader til Sudan etter dette.

Dette skriver internasjonale medier om oljeavtalen mellom Sør-Sudan og Sudan.

Organisasjoner som er opptatt av forvaltningen av naturressurser mener innsyn og kontroll på oljesektoren blir avgjørende framover.

– Avtalens suksess på lengre sikt er avhengig hvordan den gjennomføres og blir overvåket, sier Dana Wilkins i organisasjonen Global Witness. Hun håper at avtalen krever opprettelsen av en overvåkingsgruppe med representanter fra de to landene og internasjonale eksperter.

– For å bygge tillit og vedvarende arbeid for fred må det bli total åpenhet om gjennomføringen av avtalen, der alle utbetalinger er offentlige. Befolkningene i begge landene må kunne vite hvordan myndighetene bruker oljen, som en felles ressurs, for å styrke utviklingen, sier Wilkins.

Kan ryke

Den ferske avtalen kan imidlertid ryke dersom Juba og Khartoum ikke blir enige om hvor grensen går og om en del sikkerhetsspørsmål. Utviklingsministeren mener det er viktig at FNs sikkerhetsråd, den arabiske liga og AU fortsatt legger press på de to landene.

– Vi stiller med de nødvendige pengene for å holde forhandlingene i gang. Til syvende og sist er det opp til partene. Det handler om tillit, sier Holmås.

Det gjenstår også å fremforhandle avtaler om flere andre oljerelevante forhold.

– Oljeteamet fortsetter arbeidet med sikte på å oppnå en fullstendig oljeavtale innen 22. september, skriver Michelet.

Allerede nå er planen at forhandlingene skal avsluttes med et toppmøte mellom presidentene i de to landene.

Pakkelsegning

Om det ikke skjer før, så tror FNs

spesialrepresentant at forhandlingene vil komme til et avgjørende punkt rundt 22. og 23. september. Det er nemlig AUs frist for an løsning, og starten på FNs generalforsamling.

– Jeg blir ikke overrasket om det utøves betydelig press forut for dette, sier Frafjord Johnson.

– Det blir en pakkelsegning med avtaler til slutt. Hva innholdet blir vet vi ikke, men ingen av partene kan leve med en situasjon der uavklarte spørsmål kan føre til nye konflikter, sier Frafjord Johnson.

En avtale som fastsetter grensene og tilhørende sikkerhet vil kreve en systematisk overvåking. Landene har selv hovedansvaret for dette. FN stiller med militært beskyttelse av overvåkerne og med logistikk.

– Vi har midlertidige baser på plass. Vi kan begynne operasjonen så snart partene blir enige. Mer etablerte baser vil måtte komme på plass på sikt, sier Johnson. ■

Les også side 32

NRC FLYKTNINGHJELPEN
NORWEGIAN REFUGEE COUNCIL

42,5 mill. mennesker er på flukt

26,4 millioner er tvunget på flukt i eget land, 16,1 utenfor hjemlandet.

- Hvem er de?
- Hvorfor flykter de?
- Hvor flykter de fra og til?

BESTILL ÅRETS VIKTIGSTE PUBLIKASJON GRATIS!

Gå inn på www.flyktinghjelpen.no eller send en mail til bestilling@nrc.no

utviklingshuset

Lærerikt rollespill

Gi elevene dine utfordringer som minister, diplomat eller utviklingsekspert!

I 2012 fyller Norad 50 år, det aktualiserer våre gratis pedagogiske opplegg. Alle våre faste opplegg er spesielt utviklet for 10. trinn, videregående skole, folkehøgskoler og universitet/høgskoler og er forankret i kunnskapsløftet LK06.

UtviklingsLab

I dette interaktive rollespillet om internasjonalt utviklingssamarbeid og politikk er det deltakerne selv som får ansvar for fattigdomsbekjempelse og samfunnsbygging i to land. Som ministre eller utviklingsekspert må de innhente kunnskap om sentrale samfunnsområder for å kunne utforme og presentere sin egen plan for samfunnsutviklingen i sine respektive land. I en verden uten fasitsvar må deltakerne argumentere for sine løsninger og ta i mot innspill fra andre. Kanskje åpnes det opp for nye perspektiver?

UtviklingsLøypa

Hvordan ser en rettferdig verden ut? Hva handler utviklingssamarbeid om? Gjennom engasjerende oppgaver og aktiviteter som tar utgangspunkt i Utviklingshusets faste, interaktive utstilling skal deltakerne i Utviklingsløypa finne svar på blant annet disse spørsmålene. Underveis må de også reflektere rundt grunnleggende temaer som verdighet, likeverd og respekt. Utviklingsløypa har fått en makeover med nytt, fengende design og innhold!

Human Rights Human Wrongs

Hvor kommer våre forbruksvarer fra og under hvilke forhold er de produsert? I det engasjerende diskusjonsopplegget Human Rights Human Wrongs utfordres deltakerne til å diskutere spørsmål knyttet til menneskerettigheter i globaliseringens tidsalder.

Besøk oss også på www.utvikling.no.

Her finnes blant annet lærerressurser, oppgaver og informasjon om andre aktiviteter på Utviklingshuset som kan være av interesse for dere!

For påmelding

til undervisningsopplegg eller omvisning:
www.utvikling.no,
telefon: 954 52 000,
e-post: post@utvikling.no

utviklingshuset

Norads opplevelsessenter for engasjement, refleksjon og debatt om bistand og utvikling.

Stadig flere afrikanske barn overlever malaria, akkurat som Lisnit Nchinjulas datter Ruth som får behandling på et sykehus i Malawi. FOTO: GUNNAR ZACHRISEN

Malaria på retrett

Malaria har lenge tatt livet av hundretusener av afrikanske barn hvert år, men nå gir endelig arbeidet mot sykdommen resultater. Verdens helseorganisasjon viser til en reduksjon i antall døde på 25 prosent det siste tiåret. **Av Anne Håskoll-Haugen**

Endringen betyr i praksis at et par hundre tusen mødre i Afrika hvert år slipper å se sine spebarn dø.

Bjørn Myrvang, overlege på Kompetansesenter for import- og tropesykdommer ved Oslo universitetssykehus, trekker frem internasjonal satsning, forebyggende arbeid og raskere behandling som tre hovedårsaker til at man har lyktes.

– Det er vanskelig å si nøyaktig hva som har ført til nedgang, men økende internasjonal oppmerksomhet har helt klart hatt en virkning, sier han.

Billig livredder

Det var i Gro Harlem Brundtlands tid i Verdens Helseorganisasjon at arbeidet for å bekjempe malaria kom skikkelig i gang. Sammen med Unicef, UNDP og Verdensbanken etablerte de Roll Back Malaria-kampanjen i 1998 for å koordinere den internasjonale innsatsen. Fire år senere kom en ny sterk aktør på banen: Det globale fondet for bekjempelse av aids, tuberkulose og malaria. Det norskstøttede fondet, som får støtte både fra offentlige og private pengekasjer, står i dag for to tredeler av den internasjonale finansieringen. 6,5 millioner mennesker er reddet fra å dø av aids, malaria og tuberkulose, ifølge deres egne beregninger.

– Vi ser at mange av anbefalingene som ble presentert i kampanjen fra 1998 har blitt fulgt. Over tid har dette gitt konkrete resultater, forklarer Myrvang.

Kurser lokalt

Fondet retter innsatsen mot flaskehals i de ulike landenes helse-systemer; manglende infrastruktur, utstyr, helsepersonell og opplæring.

– For å gi raskere behandling har man trent opp lokalbefolkningen på landsbygda. Man behøver ikke nødvendigvis være lege for å behandle en malariapatient, sier Myrvang. Han legger vekt på at når timene teller, er det viktig at det finnes kompetanse og medisiner på stedet.

Utdeling av impregnerte myggenett har vært blant de mest effektive forebyggende tiltakene, mener Myrvang. Ved utgangen av 2010 hadde 5,6 millioner nett blitt delt ut, ifølge Verdens helseorganisasjon. FN-organisasjonen beregner kostnaden for å beskytte en person med myggenett i ett år til i underkant

«Økende internasjonal oppmerksomhet har helt klart hatt en virkning.»

Bjørn Myrvang, overlege og ekspert på tropesykdommer.

Bjørn Myrvang, overlege på Kompetansesenter for import- og tropesykdommer ved Oslo universitetssykehus.

FOTO: PRIVAT

av ti kroner. På nettsidene lokker organisasjonen med at investering i malaria er en kostnadseffektiv måte å redde liv på.

– Det er billigere å forebygge enn å behandle, bekrefter overlege Myrvang.

Pengemangel

Tilbakegangen i smittetilfeller og dødsfall behøver ikke å vare. Ekspertene frykter tilbakeslag. I desember 2011 sendte den internasjonale Roll Back Malaria-kampanjen ut en pressemelding som advarte om at all fremgang kan gå tapt hvis ikke den internasjonale givergleden trappes opp. Kampanjeledelsen anslår et behov for en årlig innsats på sju milliarder dollar de neste fire årene. Men til tross for pengefrierier og gode resultater, mangler fremdeles en tredjedel av pengene.

En kritisk rapport om Det globale fondet fra 2010 kan være en av årsakene. Den sådde tvil om mottakerlandenes evne til å administrere bistanden, og avslørte omfattende svakheter i fondets kontroll- og rammeverk. Dette har ikke hjulpet på givergleden. Tyskland, Danmark og Sverige har allerede meldt at de avventer en gjennomgang før de utbetaler mer.

Norge har så langt ikke valgt å holde tilbake midler – og bevilger 450 millioner kroner til fondet i 2012. I statsbudsjettet begrunnes det med at fondet nå har iverksatt en rekke tiltak som forventes å forbedre situasjonen.

Nye trusler

Det er likevel mer enn pengemangel som bekymrer ekspertene i det

Malaria

■ Malaria tar livet av rundt 665 000 mennesker årlig.

■ Sykdommen rammer noen av verdens fattigste områder. Aller mest utsatt er befolkningene i Mali, Nigeria, Mosambik og Kongo.

■ 85 prosent av de som dør er barn under fem år.

Kilde: Roll Back Malaria/WHO

internasjonale malariaarbeidet. Utvikling av resistens mot malariamedisin er et tilbakevendende problem (se reportasje side 8-9). Det har allerede skjedd med flere av medisinene som har vært på markedet lenge.

De senere årene har det blitt bevilget mer penger til forskning, blant annet på vaksiner. Legemiddelgiganten GlaxoSmithKline har nå utviklet en vaksine med gode testresultater. Hvis den virker som forventet, vil den bli verdens første vaksine mot malaria.

Underdirektør i Norad Helga Fogstad mener at det alltid vil mangle penger til viktige helseformål. Derfor er det også nødvendig med bedre bruk av tilgjengelige midler.

Nye trusler

– Det er viktig at kampen mot malaria ses i sammenheng med andre sykdommer. Det må ikke bli slik at vi redder et barn fra malaria den ene dagen, og så dør det av lungebetennelse uken etterpå, sier Fogstad.

I tillegg til malaria er det i dag diaré og lungebetennelse som tar flest barneliv i utviklingsland. ■

24 **Aktuelt**

Malaria-kampens fiender:

Resistens, svart magi og juksepiller

Verdens mest effektive legemiddel mot malaria kan være i ferd med å miste sin virkning. Resistens har oppstått i Pailin i Kambodsja, et område der kampen mot myggen har pågått i årtier. Konsekvensene kan bli dramatiske.

Av **Charlotte Simonson, i Kambodsja**

Tre kvinner har slått seg ned på den sprukne leirjorda. De har akkurat kommet hjem fra dagens arbeid på maisåkeren i Pailinprovinsen vest i Kambodsja.

– Jeg har hatt malaria så ofte at jeg ikke lenger kan huske hvor mange. Nesten alle i familien blir smittet til stadighet, sier Sun Saren på 55 år.

Fembarnsmoren Net Mueng, forteller om sin 11 år gamle sønn Ong Ol. Han har akkurat blitt frisk igjen fra malaria som brøt ut for noen uker siden.

– Han fikk feber og skalv. Jeg ble veldig urolig og redd, sier Net Mueng.

Moren forteller at hun ikke visste ikke hva det var, så hun ga ham paracetamol.

– Etter noen dager tok jeg han med til sykehuset inne i byen, sier hun.

Kjøpte urter

I den avsidesliggende Pailinprovinsen - et fattig område ved grensen mot Thailand, preget av årtier med intern konflikt - har nesten alle hatt malaria. Mange har hatt sykdommen flere ganger.

Pailin, Kambodsja

■ Pailin-provinsen, med rundt 65 000 innbyggere, ligger i vest-Kambodsja.

■ Nøyaktig hvorfor resistens mot malaria har oppstått flere ganger akkurat i Pailin vet man ikke, men eksperter peker på områdets spesielle historie som en forklaring.

■ Pailin var preget av politisk uro helt til slutten av 1990-tallet. Siden området har vært fattig og uutviklet har det ført til fritt salg av en rekke ulike malariapreparater, men liten tilgang til effektive moderne medisiner.

Sun Saren bærer på en flaske med en væske i. Det er tradisjonell medisin, sier hun. Men hva den inneholder, vet hun ikke.

– Jeg har kjøpt den av noen på markedet, sier Sun Saren.

Sterk parasitt

Mangel på kunnskap er en av årsakene til at febersykdommen har fått feste her, et område hvor utdannelsesnivået og inntekten er lav. Pailin er området der malariaparasitten flere ganger opp igjennom historien har blitt resistent mot legemidlene. Undermedisinering gjør at parasittene ikke dør, men blir sterkere i stedet.

– Når folk blir syke tyr de til lokale folk som utøver svart magi. Etterpå går de til markedet og kjøper piller fra vanlige butikker som selger mat og tannpasta. Folkene der kan ikke noe som helst om farmasi, forteller Sam Ossophea.

Han er koordinator på Family Health International, en organisasjon med kontor i byen Pailin, som jobber mot malaria med støtte fra den kambodsjanske staten og Verdens helseorganisasjon.

Falske piller

Et stort problem er at falske piller fra Kina er i omløp. De er ikke bare en risiko for dem som bruker dem, men utgjør også en global fare i kampen mot malaria.

Kopiene inneholder ofte bare en brøkdel av den virkningsfulle substansen. Akkurat nok for å kunne bli godkjent, og akkurat nok for at malariaparasitten skal tåle det og utvikle resistens. Verken butikkselgerne eller personalet på apoteker klarer å skille de ekte medisinerne fra de falske. For å klare det, må de testes i laboratorium.

Ny forskning viser at minst 36

Sam Ossophea, leder av Family Health International.

prosent av malariamedisinene som selges i Sydøstasia, og 20 i Afrika, er uekte. Substansen artemisinin, verdens eneste gjenværende effektive legemiddel mot malaria, har nå begynt å miste sin virkning i Pailin. Det tar nå to til tre ganger lengre tid i Pailin enn andre steder å behandle malaria, viser undersøkelser.

– Resistensen innebærer at medisinen bruker lenger tid på å virke. Parasittene er sterkere og lever lengre, sier Sam Ossophea.

21 år gamle Mal Sina, fra landsbyen Spung i Pailinprovinsen, ligger utslått på en rusten metall seng på sykehuset i Pailin. Høyre underarm

er koblet til en dryppmaskin, pannen og øynene er dekket av et rosa håndkle. På nattbordet står en flaske med drikke.

– I går kastet han opp mye. Etter det har han følt seg slapp, forklarer moren hans, Au Wat. Hun har krøpet opp i sengen og holder hånden på magen hans. Mal Sina fikk malaria for 24 dager siden og tok medisin for det. Men på fredag begynte han igjen å skjelve av feber. Vanligvis pågår en malariabehandling i tre dager. Etter det forventes blodet å være fritt for parasitter.

– Men nå ser vi at de i noen tilfeller fortsatt er der den fjerde dagen, sier Sam Ossophea.

Moren Au Wat våker over sin syke sønn, den 21-årige arbeideren Mal Sina. FOTO: JONAS GRATZER

Sykepleieren Hin Sreynat viser fram utvalget av malariamedisiner på den lokale helsestasjonen. FOTO: JONAS GRATZER

35 dødsfall

En hullete vei går gjennom det karrige landskapet, som inntil nylig var livsfarlig minelagt mark. Langs veien ligger enkle boligområder i tre og bambus. Et stort gult varselskilt har bilde av en kjempemygg. Ved inngangen til landsbyens handelssenter, henger en hvit tavle med tall påskrevet: 35 nye malariatilfeller på tre måneder.

Hin Sreynat, 25 år, er sykesøster og er alene på vakt. På en hylle i medisinskapet står en plastboks med etiketten «klorokinofosfat». Det ga Hin Sreynat inntil i fjor pasienter med en mindre alvorlig malariaform. Men nå må hun bruke en medisinkombinasjon med artemisinin for å behandle disse pasientene. For en måned siden begynte de å behandle den mest alvorlige type malaria med en ny variant av artemisinin.

– Vi endrer medisiner hele tiden.

Det er helsedepartementet som bestemmer, sier Hin Sreynat.

De kambodsjanske myndighetene jobber hardt for å håndtere resistensen som sprer seg. De får internasjonal støtte til arbeidet.

For å få bukt med handelen med illegale preparater forbyr organisasjonen Family Health International gateapotekene å selge malariamedisiner. Innimellom sender de «hemmelige agenter» ut til disse butikkene for å late som de er kunder som spør etter malariamedisin. Om noen selger til dem, sender de politiet etter butikkeierne.

– Politiet gir dem en advarsel: «Hvis dere ikke slutter å selge, stenger vi butikken din. Da vil du gå konkurs», forteller Sam Ossophea.

Family Health International jobber også på plantaser og i små landsbyer for å forhindre malariaspredning. Frivillige tar blodprøver når de mistenker sykdom, gir diagnose og doserer medisin. De deler også ut impregnerte myggnett. For små barn er det gratis og midlertidige arbeidere får låne nett.

Landarbeidere

En stor andel av arbeidsfolkene i Pailin kommer fra andre områder. De er ikke vant med malaria og vet derfor ikke hvordan de skal beskytte seg. De jobber ofte på plantaser som produserer mais, kassava og gummi.

Alt arbeid utendørs i skumring

11-årige Ong Ol ligger og sover uten malarianett i familiens hus. Han har akkurat blitt frisk fra en omgang med sykdommen.

FOTO: JONAS GRATZER

og morgengry er risikofylt. Det er da myggen er mest aktiv. Derfor er unge menn som samler og selger gresshopper, eller menn som arbeider og sover i skogen, svært utsatt.

Det var trolig under et arbeidsskift i skogen at malariasyke Mal Sina ble bitt av mygg. Han hugger ned trær for å gi plass til mer dyrkbar mark. På fredag begynte han å skjelve av feber. I samme rom på sykehuset ligger to andre unge menn på ryggen med lukkede øyne. Vinduene er åpnet mot bakgården og noen barn løpet ut og inn over det flislagte gulvet. En vifte spinner i taket, ellers er det stille.

For malariapasienter kommer feberanfallet med jevne mellomrom, og når klokken nærmer seg ett på dagen vet Au Wat at feberen stiger i sønnens kropp. Hun henter vann i en bøtte, bløtlegger et håndkle, vrir det opp og stryker det omsorgsfullt over den varme huden. Mal Sina er nummer fire i rekken av de ni barna hun har fått. Han har en uvanlig høy konsentrasjon av parasitter i blodet.

– Jeg er veldig urolig og har ikke sovet i natt, sier Au Wat.

Bekymring

På tre år har det ikke vært noen dødsfall i provinsen. Men antallet rapporterte malariatilfeller øker. Regionens kamp mot myggen er en kamp mot klokken.

På 1970-tallet oppsto resistens mot klorokin, en resistens som spred-

Malaria

■ Malaria forårsakes av en parasitt, kalt Plasmodium, som overføres via mygg.

■ Parasitten formerer seg i leveren og infiserer røde blodlegemer.

■ Uten behandling kan malaria være livstruende.

■ I dag behandles malaria best med artemisinin-baserte kombinasjonsmedisiner.

■ Hver dag dør det anslagsvis 2000 mennesker i verden av malaria.

■ Det anslås at mellom 100 000 og 200 000 barn risikerer å dø dersom resistens mot artemisinin spres seg til Afrika.

KILDER: WHO/MORU.

te seg via Burma og India, til Afrika. Nå er ekspertene bekymret for at det skal skje igjen. Motstandsdyktige parasitter har allerede blitt oppdaget på grensen mellom Thailand og Burma, og hvis artemisinin helt skulle slutte å virke, står verden uten et effektivt legemiddel mot malaria.

– Hvis vi ikke stanser denne utviklingen snarest vil tilstanden bli veldig alvorlig. Det blir katastrofe, sier Sam Ossophea. ■

Charlotte Simonson (tekst) og Jonas Gratzner (foto) er svenske frilansjournalister.

26 Aktuelt

Virker bistanden?

I år er det 60 år siden Stortinget bevilget ti millioner kroner til Indiahjelpen, starten på den statlige norske bistanden. Det er også 50 år siden Norsk Utviklingshjelp, Norads forløper, ble etablert.

I jubileumsåret 2012 vil en person i bistandsmiljøet reflektere rundt bistandens resultater, problemer og utfordringer.

- Nr.1-2012: Atle Sommerfeldt, Kirkens Nødhjelp.
- Nr.2-2012: Nora Ingdal, Nordic Consulting Group.
- Nr. 3-2012: Asbjørn Eidhammer, forfatter og ambassadør.
- Nr. 4-2012: Ine Eriksen Søreide, Høyre.
- Nr. 5-2012: Terje Vigtel, Norad.

– Man må bygge kloss på kloss

I 15 år har intensivsykepleier Berit Aamlid Syversen reist verden rundt for Leger uten grenser. – Alle enkeltskjebnene er beviset på at bistanden virker. Det har jeg opplevd gang på gang. Hvis ikke hadde jeg ikke fortsatt med dette, sier hun.

Av Espen Røst

Hun er en av 3000 feltarbeidere som Leger uten grenser sender ut på oppdrag hvert eneste år for å gi medisinsk nødhjelp i forbindelse med naturkatastrofer, konflikter, epidemier og fattigdom. Syversen er opptatt av at alle enkelthistoriene er bevis på at bistanden virker.

– Jeg leder ikke en bistandsorganisasjon, og jeg er ikke politiker. Jeg er bare en hjelpearbeider på bakken, og jeg forholder meg til den hjelpen jeg ser at vi får fram til de som trenger den.

Hun tar en fire år gammel gutt fra Sør-Sudan som eksempel.

– Lille Marop kom til klinikken vår i Marial-lou sammen med faren sin. Han var utmagret, underernært og syk. Hos oss fikk han hjelp, mat og medisiner som gjorde at han etter en måned var frisk nok til å reise hjem igjen. For meg er historien om Marop et av mange bevis på at bistanden virker, sier Syversen.

Først og fremst sykepleier

67-åringen har vært på et tyvetalls oppdrag for Leger uten grenser siden 1997. Hun var blant annet til stede i Pakistan etter jordskjelvet i Kashmir

i 2005, hun har jobbet i Liberia og i Sierra Leone, men flest ganger har hun vært på oppdrag i Sør-Sudan.

Syversen er utdannet intensivsykepleier, har en Master i helseledelse og et hovedfag i sykepleie. I tillegg har hun studert internasjonal helse ved Nordiska helsovårdhøgskolan i Göteborg.

– Selv om jeg har hatt mange lederfunksjoner både på jobben ved sykehuset her hjemme, og ute i felt, er det sykepleier jeg først og fremst er. Skal jeg ut i felt igjen er det som sykepleier. Det er i den direkte kontakten med mennesker at jeg kan gjøre en forskjell. Det er det som driver meg, samtidig føler jeg at det er et ansvar og en plikt jeg har: Når man ser behovet og nøden, kommer lysten til å

«Jeg har sett så mange bistandsarbeidere som oppfører seg som småkonger når de kommer ut på oppdrag.»

Berit Aamlid Syversen, intensivsykepleier, Leger Uten Grenser

For Berit Syversen er alle enkeltskjebnene beviset for at bistanden virker. – Norge er et lys i tunnelen, sier 67-åringen. FOTO: ESPENRØST

bidra og hjelpe.

Hun er likevel ikke alltid like sikker på om det arbeidet hun er med på, er like riktig.

– Det er et etisk dilemma: Om jeg bidrar til å redde livet til et menneske som er alvorlig skadet i krigshandlinger, vet jeg da at denne personen vil få et bedre liv? Eller reddet jeg det til et liv som krøpling, som tigger i rennesteinen? Å redde liv er likevel det primære for meg, derfor vinner det over dilemmaet, og derfor har jeg fortsatt i Leger uten grenser.

Enorme tall

67-åringen fra Sarpsborg synes det er vanskelig å måle viktigheten av den norske bistanden. At Norge har brukt mer enn 500 milliarder kroner på bistand siden 1960 (omregnet til dagens priser, red.anm.), det er et vanskelig tall å forholde seg til, synes Syversen.

– Det er et enormt tall, som det vanskelig å kommentere. Jeg føler ikke at jeg har oversikt eller kunnskaper til det, men jeg tror og håper at den norske bistanden har gitt god effekt når man ser de lange linjene. Samtidig er evaluering enormt viktig. Vi må kunne måle hva vi oppnår, og det må kunne stilles kritiske spørsmål

rundt prioriteringer, sier 67-åringen.

Hun mener at bistandsarbeid alltid vil innebære dilemmaer.

– Det er mange vanskelige problemstillinger her; når skal man for eksempel trekke seg ut av et prosjekt, og overlate ansvaret til lokale myndigheter? Slike spørsmål må man stille kontinuerlig.

Må oppføre seg

Syversen mener at bistandsarbeidere som reiser ut i verden på et barnhjerterhetskorstog må lære å oppføre seg.

– Vi må huske på at vi er gjester i et annet land. Jeg har vært med i dete *gamet* så lenge, og sett så mange bistandsarbeidere som oppfører seg som småkonger når de kommer ut på oppdrag. Man blir lett en maktelite, og det tror jeg er svært lite sunt. Jeg er svært skeptisk til folk som har gjort bistanden til sin profesjon, og for meg har det vært avgjørende at jeg hele veien har beholdt bakkekontakten på arbeidsplassen min ved Sykehuset Østfold.

Den erfarne helsearbeideren mener helt klart at bistanden er med på å utvikle og demokratisere.

– Jeg har kontakt med folk over hele verden som jeg har vært med på

rikt land og vi har mulighet til å gi enda mer. Det er et enormt behov der ute, men det er

å lære opp. I dag sitter de eksempelvis som ledere på lokale sykehus. I felt er man med på å motivere og drive kunnskapsoverføring. Skal verden gå fremover må man starte med individene. Man må bygge kloss på kloss som man bygger lego. Slik forholder jeg meg til bistanden og det er slik jeg kan være med å bidra; de små historiene bygger det store bildet.

Enkeltskjebner viktigst

– Hva er det viktigste som har kommet ut av 60 år med norsk bistand?

– Det er helt klart alle enkeltskjebnene som er reddet fra sykdom og død. Det er alle de som hjelpeorganisasjonene har sysselsatt, som har fått opplæring og som har fått anledning til videreutvikling. Jeg kan ikke uttale meg om hvor mye den norske bistanden har gjort for å redusere fattigdommen i verden, den er jo så monumental. Det som er helt sikkert er at bistanden hjelper der det er krig, der det er sult eller der det forekommer naturkatastrofer.

Og så har det forhåpentligvis gitt et positivt bilde av Norge og nordmenn. Bare se på Norsk Folkehjelps mangeårige innsats i Sør-Sudan. Når jeg har arbeidet i prosjekter for Leger

uten grenser der, er alle de nasjonale lederne jeg møter først og fremst opptatt av at jeg kommer fra det samme landet som Norsk Folkehjelp.

– Hvilke utfordringer står bistanden overfor i framtida?

Norsk bistand trenger kvalifisert personell og tilstrekkelige økonomiske ressurser, og da mener jeg mer enn det vi bruker i dag. Det er enorme behov der ute. Men vi kan ikke bare skrike og be om mer. Vi må i langt sterkere grad evaluere eksisterende prosjekter, se om investeringene gir de ønskede resultatene, og bruke tilgjengelige ressurser der det er viktigst og riktigst. Men Norge er et av verdens rikeste land. Vi har det så godt her at vi burde kunne dele enda mer av vår overflod. ■

Marop (4) kom til Leger uten grensers klinikk i Sør-Sudan. Han var utmagret og syk, før han fikk hjelp av Berit Syversen og hennes kolleger. Historien om Marop er for meg beviset på at bistanden nytter, sier 67-åringen.

FOTO: PRIVAT

Kommentar Eva Bratholm

Glamour og bistand

GEORGE HARRISON KLARTE på én dag, 1. august 1971, å gjøre verden oppmerksom på nød, sult og lidelse i Bangladesh. Før denne dagen var ikke mange opptatt av krigen og flyktningene i det tidligere Øst-Pakistan.

I Madison Square Garden hadde George Harrison fått med seg et imponerende lag: Bob Dylan, Ringo Starr, Ravi Shankar, Leon Russell og Eric Clapton. Det var to konserter denne søndagen i New York. Til sammen 40.000 mennesker var der og inntekten ble på rundt 250.000 dollar. Pengene gikk via UNICEF til ofre for flom, krig og grusomheter i Bangladesh.

Konsertene i 1. august 1971 var første gang en konsert med et slikt omfang og med så store stjerner ga inntektene til et humanitært prosjekt. Den skulle komme til å inspirere en rekke lignende kombinasjoner av musikk, stjerner, nødhjelp og bistand.

Det er en variant av Harrisons oppskrift den britiske statsministeren David Cameron lanserte på OL siste dag i London. Han har fått med den britisk/somaliske langdistanseløperen Mo Farah, den legendariske fotballspilleren Pele fra Brasil, den etiopiske løperen Haile Gebreselassie og superstjerne David Beckham i en kampanje mot feilernæring av barn og de følger det får for vekst og utvikling.

Filmstjerner, popmusikere og idrettselter har lenge spilt en rolle i nødhjelp og bistandsarbeid.

ET GJENNOMBRUDD kom med Live Aid i 1985. Det var et overveldende globalt arrangement. Det hele begynte med at Bob Geldof så en BBC-dokumentar om hungersnøden i Etiopia høsten 1984. Sjøkkert over nøden skrev han i all hast sangen «Do They Know It's Christmas» sammen med Midge Ure. Platesalget innbrakte åtte millioner pund til Etiopia. Da hadde Geldof fått blod på tann og Live

Aid-konsertene ble arrangert midt på sommeren året etter. De var i London, i Sydney, i Philadelphia, i Köln og i Moskva og ble fulgt av nærmere to milliarder mennesker verden rundt.

Siden fulgte Sting og Bono, Audrey Hepburn og Mia Farrow, Paul McCartney og Oprah Winfrey. Idag er George Clooney, Angelina Jolie, Charlize Theron og Sandra Bullock noen av dem som bidrar med penger og oppmerksomhet.

Det er lett å gjøre narr av folk som lever et luksuliv og som med jevne mellomrom tar et lite dykk ned i fattigdommen, for så å posere med sitt engasjement.

MANGE AV OSS er ikke med på denne harseleringen med kjendisers deltakelse. Engasjement mot fattigdom og for medmenneskers livsvilkår er bra, ikke minst fra dem som er i posisjon til å skaffe oppmerksomhet og gi inspirasjon. Stjernene kunne latt være. De kunne forblitt i sine luksuliv og ingen ville krevd at de engasjerte seg. De fortjener positive tilrop og støtte framfor syrlighet.

Det er lenge siden George Harrison og Bob Geldof «så lyset», og mye bra har hendt i verden siden. Hungersnød skjer ikke så hyppig, flere barn overlever og kommer på skole. Land klatter møysommelig ut av fattigdom. Derfor er det et tegn i tiden at Cameron og Farah aksjonerer mot feil- og underernæring.

Justin Forsyth, Redd Barnas leder, sier at feilernæring kan underminere mye av det som er oppnådd. – Selv om mange flere barn i dag overlever sin femte fødselsdag og går på skole enn det som var tilfelle for ti år siden, er dårlig ernæring en økende trussel, sier han.

Det er bare å heie på Cameron, Farah, Pele og Beckham. Måtte deres olympiade bli vellykket. ■

Eva Bratholm er kommunikasjonsdirektør i Norad.

Statsminister David Cameron og OL – mester på 10 000 meter, Mo Farah, poserer under lanseringen av kampanjen mot underernæring. FOTO: NTB/SCANPIX

Økonomi

Klippfisk: I mange år har det vært Norges viktigste eksportprodukt til Brasil. Les mer nedenfor

FOTO: KARL RAGNAR GIERTSEN

Denne ruggen truer norsk torsk

Norske myndigheter har lovet bistandsstøtte til å utvikle fiskeforedlingsindustrien i Amazonas. Men nå har brasilianerne utviklet en konkurrent til norsk klippfisk.

Av Runa H. Tierno, Brasil og Even Tømte, Norge

Norsk klippfisk er en anerkjent merkevare i Brasil, og den har gitt norske fiskeeksportører enorme inntekter gjennom årene. I mange år har det vært Norges viktigste eksportprodukt til Brasil. Men i august i fjor begynte brasilianerne å lage sin egen bacalao, av en ferskvannsfisk fra dypt inne i Amazonas.

– Vi ønsker å ta opp konkurransen med norsk «bacalhau». Vår fisk er bedre enn den norske. I tillegg skaper vi arbeidsplasser og utnytter naturens ressurser på en bærekraftig måte – uten å ødelegge regnskogen, sier Eron Bezerra, direktør i Sepror i Amazonas, delstaten Maraás organ for småskala jordbruk og fiske.

Det er en uttalelse som neppe blir mottatt med glede blant norske fiskeeksportører. Norge har de siste årene eksportert klippfisk for milliarder til Brasil. Fisken, som skal måle krefter med norsk torsk, er ingen smågutt. Ferskvannsfisken kan måle opptil to meter og veie gode 100 kilo.

Klippfisk

■ Klippfisk er saltet og tørket fisk, hovedsakelig produsert av torsk. Norge, Island og Færøylene er store produsenter av klippfisk, som er populært i Latin-Amerika, Spania og Portugal. Her brukes klippfisk til en rekke ulike retter.

■ Bacalao er på norsk en gryterett laget av klippfisk iblandet poteter, løk, tomatpuré, pimiento, olivenolje og spansk pepper.

■ Det spanske ordet «bacalao» og det portugisiske «bacalhau» betyr også «torsk».

<<Villedende>>

Det var neppe det norske utenriksdepartementets hensikt å sette egen milliardeksport i fare ved å love støtte til utviklinga av fiskeri- og oppdrettsnæringa i Brasil. Johnny Håberg, bransjeorganisasjonen Norges Sjømatråds mann i Brasil, kan styre sin begeistring for konkurransen.

– Det er først og fremst bekymringsfullt at begrepet «bacalhau» blir brukt om en fisk som ikke har noe med torskefisker å gjøre. Pirarucu er en god matfisk, men den har ingenting med «bacalhau» å gjøre, sier Håberg.

Han viser til at begrepet «bacalhau» er beskyttet i brasiliansk regelverk. En avtale mellom Norge og Brasil slår fast at kun klippfisk av gadidae-familien, det vil si torskefisker, kan knyttes til begrepet.

Den nye typen brasiliansk klippfisk bryter med dette, mener Håberg.

– Det er misvisende for forbrukerne, som kan bli villedet. Selve produksjonsvolumet er nok i utgangspunktet begrenset, men det er ikke poenget her. Det er viktig at vi beskytter dette begrepet mot misbruk i fremtiden, sier han.

Rekordsum

Brasil er i dag det landet i verden som importerer mest norsk klippfisk. I fjor kjøpte brasilianerne 32 500 tonn klippfisk til en rekordsum av 1,3 milliarder kroner. Det er særlig rundt jul og påske at den norske klippfisken gleder brasilianske ganer.

– Vi har en 170 år lang historie som eksportør av klippfisk til Brasil. De aller fleste brasilianere kjenner til at «bacalaoen» kommer fra Norge, og den har vært og er en viktig del av brasiliansk kultur, sier Håberg.

Statssekretær Kristine Gramstad i Fiskeridepartementet mener den nye konkurransen kan true hele «bacalao-tradisjonen» i Brasil.

FOTO: RUNA H. TIERNO

«Regjeringen er positiv til et samarbeid innen fiskeri og akvakultur. Brasil er en viktig aktør innen internasjonal fiskeriforvaltning, og et slikt samarbeid vil være et pluss for samarbeidet mellom Brasil og Norge internasjonalt. Det er også interessant for Norge å kunne bidra til bærekraftig matproduksjon og arbeidsplasser i Amazonasregionen.»

Regjeringens Brasil-strategi, Utenriksdepartementet, 2011.

Han understreker samtidig at norske klippfiskeeksportører leverer et produkt som normalt holder høy kvalitet.

Se torsken!

Situasjonen er utvilsomt kinkig for Norge, ettersom Brasil har bedt om norsk bistand til å utvikle «akvakultur i Amazonas som alternativ til kvegdrift og dermed som ledd i arbeidet med å redusere avskoging». Norge satser tungt på å støtte prosjekter som bidrar til redusert avskoging gjennom milliardstøtten til det brasilianske Amazonas-fondet.

Klippfiskprosjektet kan i framtida komme til å søke støtte fra Amazonas-fondet, fra penger som bevilges av Utenriksdepartementet. Regjeringen har tidligere uttalt seg

Brasil er verdens største marked for norsk klippfisk

positivt om slik støtte. Samtidig forsøker Fiskeridepartementet å hindre at «bacalhau»-navnet blir brukt om den brasilianske fisken.

– Dette undergraver ikke bare den sterke markedsposisjonen til norsk klippfisk, men også hele bacalao-tradisjonen i Brasil, mener statssekretær Kristine Gramstad i Fiskeridepartementet om den nye konkurransen fra kjempfisken i Amazonas.

Merking av klippfisk på det brasilianske markedet har blitt diskutert flere ganger, senest da den brasilian-

■ MYANMAR

**Venter
voldsomt vekst**

Myanmar kan tredoble snittinntekten innen 2030, anslår en rapport fra Den asiatiske utviklingsbanken. Dersom de politiske reformene fortsetter ventes landets økonomi å vokse mellom syv og åtte prosent i året.

■ AFRIKA

Kinesisk risiko

Afrika har opplevd sterk økonomisk vekst, drevet blant annet av naturressurser og sterk vekst i handelen med Kina. Derfor er kontinentet sårbart om kinesisk økonomi sakker farten, advarer sjeføkonom Mthuli Ncube i Den afrikanske utviklingsbanken.

■ MATPRISER

350

dollar er prisen markedet anslår på et tonn mais fram mot 2013. Tørken i USA fikk maisprisene til å øke med 23 prosent bare i juli.

fisk. I fjor var verdien av norsk eksport 1,3 milliarder kroner. Nå utfordres den norske fisken av en gigantisk ferskvannsfisk fra Amazonas.

FOTO: ALEX PAZUELLO

ske fiskeriministeren Marcelo Crivella deltok på Nor-Fishing i Trondheim i august.

– Forbrukerne skal vite hva de kjøper, og vi er enige om at bacalhau skal være bacalhau lagd av torsk. Andre typer skal merkes tydelig og i henhold til en avtale som ble undertegnet for noen år siden, sier Gramstad videre.

Vil ikke endre navn

Delstatsdirektør Eron Bezerra i Amazonas ser likevel ingen grunn

til å endre navn på fiskeproduktet.

– I det øyeblikket pirarucuen blir tilberedt som bacalao, så er den ikke lenger pirarucú, men bacalao. Amazonas er i tillegg et av de mest kjente merkenavnene i verden, sier Bezerra.

Under FNs toppmøte for bærekraftig utvikling i Rio de Janeiro i juni ble «Bacalhau fra Amazonas» servert på en rekke offisielle arrangementer. Prosjektet trekkes fram som et eksempel til etterfølgelse i bærekraftig utnyttelse av naturres-

sursene i regnskogen.

– Dette viser at det er mulig å bevare naturen og samtidig øke lokalbefolkningens inntekter uten at det går på bekostning av naturressursene. I stedet klarer vi å gi økt verdi til en regional råvare. Produktet blir dessuten kjent utenfor regionen, og det er i tillegg et innovativt produkt av høy kvalitet, sier Eron Bezerra.

110 mill. kroner

Den første fabrikken for tørking og salting av gigantfisken pirarucú ble

åpnet i Maraã i august i fjor. Fabrikken kan produsere 1500 tonn fisk i året, til en markedsverdi på 37,5 millioner reais, om lag 110 millioner norske kroner, ifølge Sepror.

En ny fabrikk som kan produsere 3000 tonn skal åpne i Fonte Boa i løpet av året. Det betyr 150 nye arbeidsplasser. Fiskere som leverer til anleggene, får en mer forutsigbar inntekt, noe som er anslått å komme nærmere 5000 personer til gode. ■

even.tomte@gmail.com

Meninger

«CARE er en global organisasjon og vi kommer til å engasjere oss i debatten om bærekraftige utviklingsmål videre.»
Se debatten nedenfor.

Debatt:

Hvor hører idrettsbistand hjemme?

Av Fredrik Ødegaard

NORAD HAR støttet utviklingssamarbeid innen idrett siden 1980-tallet. Til tross for at dette fortsatt er en marginal del av bistandsfeltet fritar ikke dette UD og Norad for ansvaret. Ved å fjerne idrett fra kulturseksjonens ansvarsområde uten å revidere hele strategien, lar man idrettsbistand seile sin egen sjø. Det kan ikke være formålstjenlig – for noen!

Kultur- og idrettsstrategien ble

på bestilling fra Norad evaluert av Nordic Consulting Group i 2011. Evalueringen inkluderte en rekke anbefalinger og kommentarer som ble oversendt kulturseksjonen i UD.

I sin oppfølgingsplan som kom før sommeren, konkluderer kulturseksjonen i UD imidlertid med at kultur- og idrettsstrategien ikke skal revideres, men at idretten allikevel fjernes fra kulturseksjonens ansvars- og bevilgningsområde.

I praksis innebærer dette at strategien i tiden fremover kun vil være en kulturstrategi.

Evalueringen av strategien understreker behovet for økt kompetanse på idrettsfeltet hos UD og Norad. Bedre blir det derfor ikke at norske myndigheter i stedet for å styrke Norad og UD's kompetanse på idrettsfeltet, heller velger å ta idretten ut av kultur- og idrettsstrategien. Vi mener derfor det er på høy tid at UD og No-

Fredrik Ødegaard er rådgiver ved internasjonal avdeling, Norges idrettsforbund

rad styrker sin kompetanse på dette feltet, ikke fraskriver seg det.

Likevel er det altså det motsatte som skjer. Det er på tide at Norad og UD reflekterer over hvilken rolle de egentlig ønsker at idretten skal spille, og kommuniserer dette tydelig.

Da strategien ble utformet i 2005 var det idretten selv som måtte utarbeide mye av innholdet som omhandlet idretten. Skulle en revidert strategi ha blitt skrevet i dag måtte

Kronikk:

Arbeidslinja – også i Afrika

Av Kjell Roland og Petter Bjonnstu

FLERE HUNDRE MILLIONER unge afrikanere vil entre arbeidsmarkedet de neste tiårene. Det representerer både en stor trussel og et enormt potensial for kontinentet. Afrikanske ledere ønsker økte investeringer og økonomisk vekst for å skape arbeidsplasser til en raskt voksende befolkning. Dette bør i større grad reflekteres i Tusenårsmålene etter 2015.

I Norge har «arbeidslinja» ligget fast fra Gerhardsens tid til i dag. For den enkelte er arbeid avgjørende for verdighet og mulighet til et godt liv, og for samfunnet er det å skape en større kake å dele avgjørende for bærekraftige fremskritt på blant annet helse og utdanning. Da Norge fikk Marshallhjelp i årene etter andre verdenskrig ble alt brukt til infrastruktur og økt vekst, ikke til myke sektorer eller trygd.

Et sentralt mål var å skape arbeid for alle. Afrikas budskap i dag ser ut til å likne forunderlig mye på de prioriteringene vi gjorde når vi forhandlet Marshall-hjelpen i 1947 og skulle bekjempe fattigdommen i vårt eget land: Hjelp til selvhjelp, næringsutvikling og infrastruktur.

I 2000 ble medlemslandene i FN enige om åtte globale mål på utvikling som skulle nås innen 2015. Hovedmålet var å gjøre slutt på menneskelig lidelse som følge av fattigdom, sult og sykdommer. De såkalte Tusenårsmålene har i ettertid bidratt betydelig til utvikling i de fattige delene av verden.

Ikke minst har de vært enestående i å skape oppmerksomhet og engasjement om fattigdomsbekjempelse.

MEN DET ER store variasjoner i utviklingen, både mellom de ulike målene og mellom land og regioner. Afrika sør for Sahara har for eksempel den beste fremgangen på målet om å sikre grunnskoleutdanning til alle, med en økning i skolegang på 18 prosentpoeng mellom 1999 og 2009. I andre enden av skalaen ligger Sentral-Asia, med en negativ utvikling i den samme perioden. Av de åtte målene som ble satt i 2000, er vi på vei til å nå det kanskje viktigste, nemlig å halvere andelen av verdens befolkning som lever i ekstrem fattigdom. Den høye økonomiske veksten i Øst-Asia, særlig Kina, har vært avgjørende for denne positive utviklingen.

Diskusjonen har nå startet om hva som bør komme etter 2015. UNECA, FNs kommisjon for å fremme økonomisk og sosial utvikling i Afrika, gjennomførte nylig en spørreundersøkelse blant politiske ledere og representanter fra sivilsamfunnsorganisasjoner og akademia i 32 afrikanske land om hva de mener om de nåværende Tusenårsmålene, og om – og eventuelt hvordan – de bør videreføres etter 2015.

RESULTATET VISER at det er bred enighet om at de nåværende målene omfatter prioriteringer som er viktige for de afrikanske landene. Samtidig pekes det på flere sentrale mangler. Essensen i deres kritikk er at Tusenårsmålene legger for mye vekt på endelige resultater i form av indikatorer på

Kjell Roland

Petter Bjonnstu

menneskelig utvikling som helse og utdanning, fremfor prosessene som leder frem til dem, med økonomisk utvikling som et helt sentralt element. Å skape økonomisk vekst og arbeidsplasser er en fundamental del av ethvert samfunns utvikling.

Tusenårsmålene ble utformet med svært liten involvering fra utviklingslandene selv. Det har ikke bare ført til at sentrale prioriteringer for beslutningstakerne i disse landene mangler, men også at deres eierskap til målene er svakt. Politikerne i fattige land vet like godt som i rike land at deres politiske fremtid avhenger av å fremme vekst og arbeidsplasser – noe av det aller viktigste for de fleste mennesker, både i rike og fattige land, er å ha en jobb.

Det har derfor vært en økende frustrasjon over fokuset tradisjonelle donorland og Tusenårsmålene har på myke sektorer som for eksempel helse, utdanning, sivilsamfunn og fredsarbeid. I etterkant av at målene ble satt i 2000, har bistanden blitt stadig mer vridd i denne retningen. Tall fra OECD viser at mellom 2000 og 2009 økte bistandens andel til myke sektorer fra 32 prosent til 43 prosent, mens andelen bistand til næringsutvikling og infrastruktur gikk ned.

NEDGANGEN I SATSINGEN på næringsliv er bekymringsfull. Afrika har verdens yngste befolkning med 200 millioner mennesker i alderen 15 til 24 år. Tallet er ventet å dobles innen 2045. Samtidig blir den unge befolkningen stadig bedre utdannet.

KRONIKK

Kronikkforslag sendes til Tor-Aksel Bolle toab@norad.no. Maksimum 6000 tegn inkludert mellomrom.

→ Følg debattene på nett: www.bistandsaktuelt.no

nett AFGHANISTAN

Afghanistans seierherre: Opium

Tidligere ISAF-soldat, Kamal Anwar skriver om hvorfor verken myndigheter eller vestlige land har klart å løse opiumsproblemet i Afghanistan.

myndighetene nok en gang ha konsultert idretten. Norsk idrett savner en kompetent og kritisk medspiller i UD/ Norad-systemet som sammen med idretten kan styrke feltets plass i norsk bistand, og gjøre den bedre og mer helhetlig.

Vi mener at idretten – definert som kultur eller ikke – er og bør være en del av norsk bistand, og at bevilgende myndigheter bør ha et minimum av kompetanse på idrettsfeltet.

At UD nå velger å ta idretten ut av sine strategier bekrefter idrettens perifere posisjon i norsk bistand. Samtidig svekker det myndighetenes evne og mulighet til å mene noe om hva de ønsker idrettsbistand skal bidra med for å skape utvikling i Sør.

Skal idrett bli oppfattet som noe større enn lek og moro, og være en integrert del av hele utviklingssamarbeidet, må feltet behandles med større alvor enn dette. ■

Økonomisk utvikling som skaper arbeidsplasser må høyere på den utviklingspolitiske agendaen, mener Kjell Roland og Petter Bjønnstu fra Norfund. Bildet er fra en demonstrasjon mot arbeidsløshet i byen Balfour i Sør-Afrika.

FOTO: SCANPIX

I OECDs nyeste studie av utsiktene for Afrika (African Economic Outlook) vies store deler av rapporten til betydningen av arbeidsplasser for unge. OECD advarer mot at ungdomsarbeidsledigheten representerer en betydelig trussel mot sosial og politisk stabilitet i regionen og kan permanent skade fremtidig produktivitet. De påpeker at den sterke befolkningsøkningen og en nødvendig begrensning i veksten av offentlig sektor betyr at et sterkt privat næringsliv må være den viktigste kilden til arbeidsplasser for unge.

DET SISTE TIÅRET har Afrika vært en av verdens raskest voksende regioner. Mange nye arbeidsplasser har blitt skapt, men langt fra nok til å dekke behovet fra unge, nyutdannede

afrikanere. Om ikke økonomisk utvikling kommer høyere på agendaen i utviklingspolitikken fremover, risikerer man å kaste bort det enorme potensialet denne arbeidsstyrken representerer. Det er derfor avgjørende med en fortsatt kraftig økning i investeringer i lønnsomt og bærekraftig næringsliv som skaper arbeidsplasser i afrikanske og andre utviklingsland. Eller sagt på en annen måte: Tusenårsårene etter 2015 bør i større grad reflektere prioriteringene i sør. ■

Kjell Roland er administrerende direktør og Petter Bjønnstu er makro- og utviklingsøkonom i Norfund – Statens Investeringsfond for Næringsutvikling i Utviklingsland.

nett VANN

Kritikk mot FNs vann-statistikk

Henrik Lindblom mener politisk press for å nå gode resultater gjør at FNs tall som beregner fattige menneskers tilgang til rent vann ikke er til å stole på.

nett RIO+20

Debatterer deltagelse i Rio

Generalsekretær i Norsk Folkehjelp, Liv Tørres, og daglig leder i FOKUS, Gro Lindstad, har ulikt syn hvor viktig det var å delta i Rio+20.

Debatt:

Misforstått om Rio-deltagelse

Av Torhild Skogsholm

I FORRIGE BISTANDSAKTUELT 5.2012 hevdet det at en rekke organisasjoner, blant dem CARE, valgte ikke å delta på Rio-toppmøtet om bærekraftig utvikling. Det er viktig for oss i CARE å få ryddet opp i to misforståelser: Stikk i strid med det som står i Bistandsaktuelt deltok faktisk CARE på Rio-toppmøtet med en internasjonal delegasjon, og jeg har heller aldri sagt at det ikke var bryet verdt å reise.

Det overrasker meg at Bistandsaktuelt fremstilte saken på denne måten, til tross for at de fikk tydelig beskjed om vår deltagelse og hvilke saker vi var opptatt av å fremme på møtet. Det blir underlig og misforstått å hevde at CARE ikke deltok kun fordi det ikke var deltakere med norsk pass i vår delegasjon. CARE er tvert imot opptatt av å fremme et mangfold av stemmer på slike internasjonale toppmøter. Vi hadde derfor delegater fra åtte land i vår delegasjon, inkludert delegater fra Sør-Amerika og Asia.

Vi var trygge på at Norge ville fremme våre perspektiver rundt kvinners rettigheter, likestilling, fattigdom og seksuell og reproduktiv helse og rettigheter, noe de også gjorde, både fra UD og fra norske sivilsamfunnsdelegater som FOKUS. Vi valgte å prioritere en

delegasjon som var preget av deltakere fra det globale sør. Vi er helt enig med argumentet om viktigheten av sivilsamfunns deltagelse. Vi har derfor bidratt med innspill til den norske delegasjonen i forkant, vi har deltatt på formøter som har vært arrangert i mange ulike land, og vi har samarbeidet med en rekke sivilsamfunns plattformer.

CARE er en global organisasjon og vi kommer til å engasjere oss i debatten om bærekraftige utviklingsmål videre, på tvers av landegrensene, gjennom et mangfold av stemmer. Selv om utkommet fra Rio+20 møtet ble en skuffelse på globalt plan, ble mye godt arbeid gjort på lokalt og nasjonalt plan. I tillegg ble det gjennom møtene knyttet viktige kontakter mellom engasjerte mennesker fra hele verden, som kan bidra til å drive arbeidet videre. Forhandlingene er temmelig fastlåste på toppen, men for mennesker som daglig konfronteres med klimaendringenes tragiske konsekvenser finnes ikke annet valg enn å være løsningsorientert og se nye muligheter.

Kvinner er primus motor i dette arbeidet, og spiller en særlig viktig rolle når det gjelder matsikkerhet, naturressursforvaltning, klimatilpasset landbruk og forebygging av klimarelaterte kriser. Dette må myndigheter og globale organisasjoner støtte opp om. ■

Torhild Skogsholm er generalsekretær i Care Norge.

Les mer på nett

Innlegget er forkortet og kan leses i sin helhet på www.bistandsaktuelt.no

Gados verden

Tanzanianeren Godfrey Mwampembwa, bedre kjent som Gado, er en av Afrikas mest profilerte karikaturtegnere. Han tegner blant annet for den uavhengige kenyanske avisen Daily Nation.

Egyptas president Mohamed Morsy forsøker å ta kontrollen

32 Bakerst

Gjestfrie
Tanzania

Av Victoria Buhanza

GJESTFRIHET ER SVÆRT viktig i Tanzania. Mat og tilbud om en plass å sove skal vise at gjesten er velkommen og kan føle seg trygg. Det blir sagt at et afrikansk hus aldri blir fullt. Gjestfriheten betyr også at en skal dele med en fattig nabo som trenger hjelp. En nabo skal ikke sulte eller mangle livsnødvendigheter dersom du har noe du kan dele med ham. Det blir sett som dårlig folkeskikk ikke å hjelpe, dersom en har noe å hjelpe med.

Fremmede og gjester blir spontant ønsket velkommen inn, og behandles som et medlem av familien. Når maten er klar blir de invitert til bords. Da jeg vokste opp lærte jeg at en gjest skal behandles vennlig, som om de var min søster eller bror. Eller slik jeg selv ønsker å møtes når jeg besøker et annet hjem.

Samtaler og utveksling av ideer og synspunkter i familien og blant naboer og venner er høyt verdsatt. Det

Sett fra
SØR

Victoria Buhanza er frilansjournalist fra Tanzania

er en tradisjon å lufte og diskutere problemer og prøve å finne løsninger sammen, som en familie.

Syke blir omsorgsfullt tatt vare på i familien. Å ta vare på hverandre er rotfestet i mitt lokalsamfunn. En søster eller bror som er velstående har ansvar for å hjelpe sine yngre søsken på forskjellige måter. Det kan være å betale skolepenger, eller sørge for mat og klær. Tanzanianske familier er store. Jeg kommer selv fra en familie med tretten barn. Foreldrene mine klarte å sende de eldste på skolen. Når de fikk jobber fikk de dermed ansvaret for å sørge for å hjelpe de yngre søsknene. Inkludert meg, som er barn nummer tretten.

De eldre er høyt respektert i mitt lokalsamfunn. De blir lyttet til og har makt til å ta beslutninger. De eldre har makt i kraft av å være familieoverhode eller overhode i lokalsamfunnet, og det er helt naturlig å respektere en eldre person. De eldre blir sett som forvaltere av felles visdom og derfor blir de også valgt som ledere. Respekten for eldre har som praktisk effekt at skikker og tradisjoner blir holdt i hevd.

De eldre i Tanzania har en selvsagt rett til å bli tatt vare på av familiedømmer. Enkelte foretrekker å bli boende hjemme, sammen med barne-

barna. Vestlige land som Norge kan ha gode offentlige systemer for å hjelpe gamle mennesker. Sykehjem blir bygd, med trygge boforhold, god mat og tilgang på helsetjenester. Men til tross for de gode forholdene har jeg sett at de gamle menneskene som bor i disse hjemmene ofte er ensomme. Noen får svært sjelden besøk av barna sine eller andre familiemedlemmer. De er triste, og trøster seg med å se på bilder av sine kjære.

Jeg tror unge mennesker i Norge på en måte har mistet kontakten med gamle mennesker. I alle fall sammenlignet med Tanzania, der eldre som bor hjemme blir hjulpet og stelt av barna og barnebarna sine.

Sikkerhetsnettet omfatter ikke bare de eldre, men også fattige og svakerestilte medlemmer av familien. Omsorgen gjelder med andre ord i hele storfamilien. Alle er forpliktet til å arbeide og bidra når de er i stand til det, men også til å få hjelp når de ikke kan klare seg selv.

Familien er en enhet, men den er utvidet. Onkler, tanter, søskenbarn, nevøer og nieser er alle medlemmer av den samme familien. Den utvidede storfamilien er i høyeste grad i live. Følelsen av fellesskap mellom brødre og søstre er grunnvullen i det utvidede familiesystemet. ■

Tilrettelegger
for fred

Da Sudan og Sør-Sudan sto på randen av full krig tidligere i år, jobbet en norsk kvinne tett på partene under krevende forhold. Cathrine Skonhoft var utsendt fra beredskapsstyrken NORCAP for å tilrettelegge forhandlingene mellom de to landene. **Av Espen Røst**

Det har til tider vært voldsomt spennende. At de nå er kommet til en avtale om hvordan oljeinntekter skal fordeles er veldig tilfredsstillende, sier Skonhoft.

Den 39-årige samfunnsgeografen fra Trondheim synes hun har hatt en av verdens viktigste oppgaver de siste månedene. I midten av juli proklamerte Den afrikanske unionens forhandlingsleder Thabo Mbeki at de to landene var kommet til enighet om en oljeavtale.

Skonhoft har hatt ansvaret for det praktiske og koordineringen av samtaler, som har dekket områder som ikke ble avklart i fredsavtalen fra 2005. Arbeidsplassen var både Khartoum og Addis Abeba.

NORCAPs støttegruppe for for-

handlingene er finansiert av Norge og Storbritannia. Skonhoft ble plukket ut til oppgaven etter å ha arbeidet nesten femten år på FN-opdrag og i NGO'er. Skonhoft har erfaring fra Øst- og Sentral-Afrika, samt oppdrag i Midt-Østen og Asia, og har tidligere jobbet blant annet for UNHCR og UNOCHA. I tillegg har hun arbeidet for Flyktninghjelpen og UDI her i Norge.

– Norge har hatt et mål om bidra til å løse problemene som har ligget på bordet etter at fredsavtalen fra 2005 ble undertegnet. Min og vår jobb har vært å støtte opp under Den afrikanske unionens (AU) arbeid, med forhandlingene, som har foregått på nøytral grunn i Addis Abeba, sier hun.

AU har hatt mandat til å forhandle om oljen, om sikkerhetsspørsmål

HVEM?

■ Hvem: Cathrine Skonhoft

■ Utsendt fra beredskapsstyrken NORCAP for å bistå i forhandlinger mellom Sudan og Sør-Sudan

og om grensedragningen, i tillegg til en del andre viktige spørsmål.

En stor utfordring har vært at vi alltid måtte være beredt på at forhandlingene kan starte «i morgen». Vi visste heller aldri hvor lenge partene var villige til å bli sittende rundt forhandlingsbordet. Det har vært utrolig mye venting, sier hun.

Høygravid i Khartoum

Da 39-åringen reiste til Khartoum i november i fjor var hun ikke klar over at hun var gravid. Når Bistandsaktuelt treffer henne på telefon hjemme i Trondheim går hun på overtid og venter på at fødselen skal settes i gang.

– Det er til tider tøft å være høygravid i førti grader i Khartoum, men jeg har fått tett og god oppfølging av helsevesenet i Sudan, forteller Cathrine. Hilde Frafjord Johnson uttalte nettopp i et intervju at Sør-Sudan er et av de verste stedene i verden å føde på grunn av veldig høy barne-mødre dødelighet, så jeg må innrømme det er godt å ha kommet

« Det lå et tungt alvor over forsamlingen. Dialogen var til tider veldig betent. »

Mika Abel og faren i hjemmet utenfor Arusha. Å ta vare på de eldre er en kjerneverdi i tanzanianske familier.

FOTO: JOHN STANMEYER/VII/ CORBIS/NTB SCANPIX

Portrett

I overkant spennende

Skonhøft forteller at hun ikke fikk delta inne under selve forhandlingene i den etiopiske hovedstaden.

– Vår oppgave har vært å tilrettelegge for samtaler når klimaet mellom de to landene har vært godt nok til det. Det er en stor logistikkutfordring å sørge for at alle delegatene kommer fram til rett tid og at møtene blir gjennomført. Det skal bookes fly og hotellrom og passende møtelokaler. De siste månedene har forhandlingene pågått nærmest kontinuerlig. Foreløpig har de bare kommet til enighet om oljen, og konflikten om landområdene rundt Abyei er nå en av de største utfordringene. AU har gitt partene frist til 22. september for å komme til enighet om de resterende temaene, sier 39-åringen.

Trondheimskvinnen forteller at det har vært mye venting og korridorvasking under forhandlingene i Addis Abeba. Til tider har det vært i overkant spennende.

– Det var en veldig spent situasjon i januar, da Sør-Sudan bestemte seg for å skru igjen oljekranene. Få trodde de ville gjøre det, men så skjedde det likevel. Det var en spesiell situasjon å overvære. I Addis Abeba så jeg delegatene satt «langt fram på stolen», og det er jo ikke så rart når vi vet at oljen utgjør 98 prosent av landets inntekter. Det var en radikal avgjørelse, sier hun.

Skonhøft synes det er vanskelig å beskrive stemningen som rådet under forhandlingene da det var på det mest kritiske i vinter.

– Det lå et tungt alvor over forsamlingen. Dialogen var til tider veldig bent. Det er enormt viktig at man har klart å bli enige om oljen. For oss som har jobbet så tett på prosessen opplevdes det som en lettelse. Jeg tror oljeavtalene åpner for at partene kan enes om de andre uenighetene også. Det er mye psykologi i dette, fastslår Skonhøft. ■

– Det har vært spennende å få lov til å være med på noe så stort, og jeg synes jeg er privilegert som har fått være med på disse forhandlingene, forteller Cathrine Skonhøft.

seg hjem fra regionen for å føde, sier hun.

Den 39 år gamle samfunnsgeografen med spesialisering innenfor flyktningproblematikk hadde med seg samboeren og den fire år gamle datteren til Khartoum.

– Datteren min hadde det kjemp fint i den sudanske hovedstaden og gikk i barnehage der. I tillegg til de spennende faglige utfordringene, har oppholdet i Sudan vært en fantastisk opplevelse for hele familien. Venner og familie hjemme i Norge var litt bekymret under trefningene i grenseområdene i vår, men for oss føltes det helt trygt, sier hun.

Se også side 20 – 21

Hva i all verden?

Av Ba-Musa Ceesay

- 1 Hvem er dette?
- 2 Hvilket land grenser Syria til i nord?
- 3 Hva heter verdens nest største hav?
- 4 Hvilket land i verden slipper ut mest karbondioksid?
- 5 Hvilket år ble de olympiske sommerlekene arrangert i Mexico?

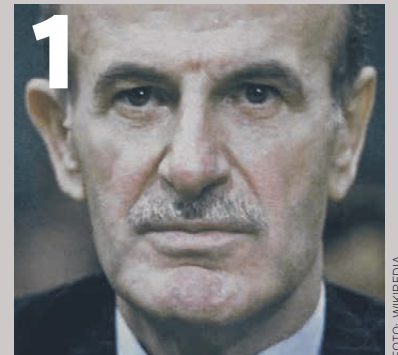

FOTO: WIKIPEDIA

- 6 Hva heter Indias minste delstat?
- 7 I hvilket land er Salva Kiir president?
- 8 Hva heter presidenten i Israel?
- 9 Og hva heter presidenten i Norges Røde Kors?
- 10 I hvilken øystat er Port of Spain hovedstad?
- 11 Hvem er Joyce Hilda Banda?
- 12 Hva heter hovedstaden i Haiti?
- 13 I hvilket land ble den norske sprinteren Jaysuma Saidy Ndure født?

- 14 Er Suez-kanalen over 200 kilometer lang?
- 15 Hva er verdens minste pattedyr?
- 16 I hvilken norsk organisasjon jobber minerydderen John Sörbø?
- 17 Hva er det offisielle navnet på Afghanistan?
- 18 I hvilket parti er Peter N. Myhre utviklingspolitisk talsmann?
- 19 Hvilke tre land har swahili som offisielt språk?
- 20 I hvilket land ligger byen Timbuktu?

Ekspertnøtter

- 1 I hvilket land ligger Walvis-Bay, hvalbukta, som i sin tid var base for norske hvalfangere?
- 2 Hva slags blandet folkegruppe er zambros, som utgjør 3 prosent av Colombias befolkning?
- 3 Når ble sykdommen ebola først gang påvist og hvor?

SVAR: 1: Syrias tidligere diktator Hafez al-Assad (den nåværende diktatorens far). 2: Tyrkia. 3: Atlanterhavet. 4: Kina. 5: 1968. 6: Goa. 7: Sør-Sudan. 8: Shimon Peres. 9: Sven Mollekleiv. 10: Trinidad og Tobago. 11: President i Malawi. 12: Port-au-Prince. 13: Gambia. 14: Nei, den er 171 km. 15: Tyrneflaggermus. 16: Norsk Folkehjelp. 17: Den islamske republikken Afghanistan. 18: Fremskrittspartiet. 19: Tanzania, Kenya og Uganda. 20: Mali. EKSPERTNØTTER: 1: Namibia. 2: Blanding av afrikaner og indianer. 3: I 1976 i DR Kongo.

34 Bakerst

Bokanmeldelse

Pakistan på vei mot stupet

Av Gunnar Zachrisen

AHMED RASHID, forfatteren av de kritikerroste bøkene *Descent into chaos* og *Taliban*, har klart det igjen: Å utgi en meget lesverdig og avslørende bok om det politiske spillet rundt Afghanistan og Pakistan.

Boka *Taliban*, som ble utgitt i 2000, solgte i 1,5 millioner eksemplarer etter 11. september 2001 og er oversatt til 22 språk. Mens den neste boka *Descent into Chaos* tok for seg de åtte årene etter 11. september-angrepet, tar denne tredje boka for seg ulike hendelser i Obama-administrasjonens epoke.

Forfatterens bakgrunn for å analysere Sør- og Sentral-Asia er unik. Han ble utdannet ved britiske universiteter. Som 20-åring i 1968, i studentopprørens Europa, hadde pakistanske Ahmed Rashid allerede hodet fullt av Marx, Mao og Che Guevara. Deretter tilbrakte han flere år i Baluchistan (sørvest-Pakistan) som revolusjonær. Oppgaven var å organisere bondeopprør mot pakistanske militærregimer på slutten av 1960- og begynnelsen av 70-tallet.

Men opprøret uteble. Til slutt ga han opp og begynte som skribent i stedet. Med betydelig suksess. De siste tyve årene har han vært korrespondent for britiske *Daily Telegraph* og *Far Eastern Economic Review*.

Han skriver også jevnlig for *Financial Times*, *Washington Post* og *International Herald Tribune*.

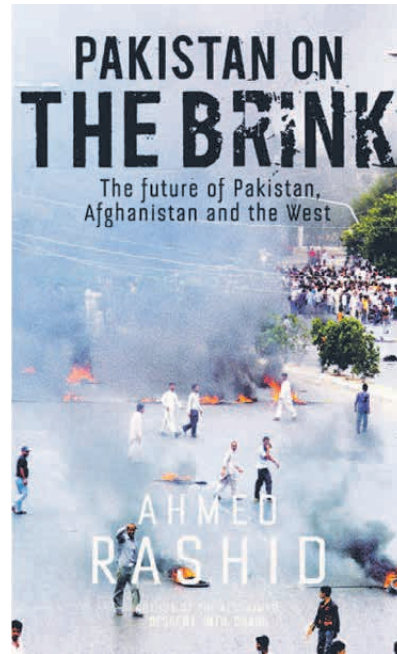
I sin nye bok beskriver Rashid blant annet det pakistanske militærapparatets sykelige opptatthet av "trusselen fra India". Fiendebildet er preget av tidligere krig og den pågående Kashmir-konflikten. I lys av dette har den pakistanske etterretningstjenesten tatt i bruk kreative virkemidler for å underminere den store naboen i øst. Blant disse har vært å støtte og oppmuntre ulike islamistiske opprørsgrupper – soldatressurser til bruk både i Afghanistan og Kashmir.

Men atommaktens lefling med islamistopprørere har etter hvert kommet helt ut av kontroll, og truer i dag stabiliteten både i Pakistan og regionen, fastslår forfatteren. Både terroraksjonen i Mumbai i India, en rekke selvmordsaksjoner i pakistanske byer og drapet på Benazir Bhutto er symptomer på dette.

Boka gir inngående og avslørende beskrivelser av forholdet mellom USA og Pakistan. Mens det militærdominerte regimet i Islamabad i noen grad har støttet USA i klappjakten på Al Qaidas ledere, har det også gitt et fristed og støttet opp om USAs fiende, det afghanske Taliban. Denne

Ahmed Rashid: Pakistan on the brink. The future of Pakistan, Afghanistan and the West. Utgitt av Allen Lane, Penguin, 2012.

FOTO: PENGUIN

støtten har foregått helt siden 2001.

I skyggen av støtten til det afghanske Taliban har det også vokst fram et stadig sterkere pakistansk Taliban, helt utenfor pakistansk militær kontroll. Dette pakistanske Taliban har gradvis vendt seg mer og mer mot sentralmakten, og utgjør i dag en militær trussel mot den pakistanske hæren selv – og er en trussel mot landets

stabilitet og enhet.

Rashid gir en innsiktsfull og avslørende beskrivelse av den gradvise forverringen av forholdet mellom USA og Pakistan. Den økende amerikanske mistroen til Pakistans hærledelse kulminerer med aksjonen mot Osama bin-Laden midt i en pakistansk garnisonsby i mai 2011. En aksjon Pakistan aldri ble informert om på forhånd. Rashid fastslår at forholdet mellom de to statene i dag er på et historisk lavmål.

Forfatteren har kunnet spille på et vell av kilder i en rekke land, inkludert USA og vestlige land. Rashids innsiktsfulle beskrivelser og analyser gir et meget avslørende innblikk i det politiske maktspelet om Sør- og Sentral-Asia. Blant de aktører som sitter igjen med liten ære er særlig det pakistanske militærapparatet og etterretningstjenesten, men også Obama-administrasjonen. Den unnlot altfor lenge å ta et oppgjør med Pakistans farlige maktspill og manglende evne til å bekjempe terrortrusler.

Forfatteren har i et tiår allerede forfektet at det viktigste arbeidet med å løse Afghanistan-problemene må starte i Pakistan, ikke i Afghanistan. I dag er dette en erkjennelse som gradvis kryper inn i Washington. Men for sent. ■

Gunnar Zachrisen er Bistandsaktueltets redaktør.

Hvordan søke prosjektstøtte fra Norad?

Norad inviterer alle organisasjoner som vurderer å søke om støtte til mindre bistandsprosjekter til informasjonsmøte på Utviklingshuset i Oslo 5. september kl. 14–17.00.

Søknadskjema og veiledning finner du på Norads hjemmesider: www.norad.no

Norad

Påmeldingsfrist:
31. august

Når du jobber i 20 land i noen av verdens verste krigs- og konfliktområder, blir sikkerhet langt mer enn en skrivebordsøvelse.

Det blir en praktisk kunnskap og daglig erfaring.

NRC

FLYKTNINGHJELPEN
NORWEGIAN REFUGEE COUNCIL

Nytt om navn

Har du skiftet jobb? Send en melding og bilde til baktuelt@gmail.com.

Erling Kvernevik er ansatt som seniorrådgiver for katastrofe-forebygging og klimatilpasning

i Direktoratet for samfunns-sikkerhet og beredskap (DSB). Kvernevik kommer fra en tilsvarende stilling i Norges Røde Kors, og har tidligere jobbet for det internasjonale Forbundet for Røde Kors og Røde Halvmåneforeninger i Genève. Han har også ledet Norges Røde Kors sitt nasjonale og internasjonale nødhjelpsarbeid.

Marianne Næss Norheim (34) er ansatt i Normisjons internasjonale avdeling som misjonskonsulent og prosjektadministrator. Hun har tidligere arbeidet i HimalPartner og Digni.

Sigurd Marstein (45) har begynt som Director, Operations Directorate ved kontoret for

NATO's sivile representant i Afghanistan. Hovedoppgaver blir å bidra til å overføre sikkerhetsansvar til afghanske myndigheter, samt å være NATO's bindeledd til bistandsaktører og humanitære organisasjoner i landet. Marstein kommer fra Forsvarsdepartementets sikkerhetspolitiske avdeling og har bakgrunn fra FN-systemet

Louise Digernes er ansatt som førstekonsulent i Norads avdeling for metode og resultater. Hun vil

ha en administrativ støttefunksjon. Digernes har en mastergrad i historie og har enkeltemner i offentlig administrasjon.

Jobbskifte

– Jeg jobber for å skape resultat for barn, forteller Kim Gabrielli Noguera, som nylig ble ansatt som politisk rådgiver i UNICEF Norge.

– *Hvordan da?*

– Jeg driver politisk påvirkningsarbeid overfor myndigheter og embetsverk. For min del jobber jeg særlig opp mot Utenriksdepartementet. Det handler om å skrive innspill til høringer og ulike dokumenter, men også om å vise fram våre løsninger på andre måter, sier han.

– *Hva fikk deg til å søke denne jobben?*

– Jeg har jobbet med barn i ulike organisasjoner før og er opptatt av at barn får det bedre. Det er veldig motiverende å jobbe med. Unicef har nettopp startet en nysatsing på kommunikasjon og påvirkning. Vi er tre nye i teamet, og det gir en veldig driv i arbeidet vi gjør.

Noguera har utdanning innen internasjonal migrasjon, tysk, spansk og interreligiøs kommunikasjon. Han kommer til jobben fra en stilling som internasjonal rådgiver i Norges idrettsforbund.

– *Hva er annerledes med denne jobben?*

– Jeg jobber mer direkte med tekst enn jeg gjorde hos Idrettsforbundet. Jeg er lidenskapelig interessert i tekst og språk. Det er godt å kunne jobbe med det, og bruke språket som et redskap til å oppnå endring. Det synes jeg er spennende.

Ingrid Rønnaug Ofstad slutter som ambassadør i Sør-Sudan og overtar i Angola. Norges nye ambassadør til Sør-Sudan er **Hanne-Marie Kaarstad**.

Haitham El-Noush har begynt som seniorrådgiver i avdeling for helse, utdanning og forskning i Norad. Han skal tjenestegjøre i seksjon for helse og har tidligere jobbet med blant annet innovasjon innen nødhjelps- og utviklings samarbeid.

Joar Svanemyr har sluttet i Norad der han har jobbet med helse spørsmål for å begynne i Verdens helseorganisasjon (WHO) i Genève.

Sheri Bastien er ny rådgiver i Norads evalueringssavdeling. Hun har en doktorgrad fra Universitetet i Oslo.

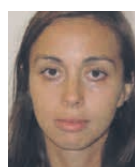
Lauren Naville Gismås har begynt som rådgiver i Norads avdeling for klima, miljø og naturressurser.

Hun har en master i utviklingsstudier og de siste årene har hun jobbet med bistand i Afrika og Karibia.

Camilla Ravnsborg Aschjem er ansatt i et vikariat som rådgiver for internasjonale spørsmål i Mel-

lomkirkelig Råd for Den norske kirke. Hun kommer fra stillingen som program manager i UNDP Somalia hvor hun arbeidet med fattigdomsbekjempelse og miljøprosjekter som fredsintensiv i Puntland og Sør-sentral Somalia. Tidligere jobbet hun for UNDP i Kenya. Aschjem har en master i internasjonale relasjoner fra United States International University i Nairobi.

Ira Ovesen er ny rådgiver i Norads avdeling for metode og resultater. Hennes arbeidsområder

vil være økonomisk rådgiving, styring og kontroll. Hun har en mastergrad i samfunnsøkonomi og har tidligere jobbet som analytiker i FN.

04 Høgskolen: Utviklingsstudier 35 prosent ned
23 Afrikas bært: 200 000 reddes fra malariasid
32 Portrett: Sudan-fredens vaktmester
Kaganer Lunde hva gjenvænt Side 6

BISTANDSAKTUELT
FAGBLAD OM BISTAND OG UTVIKLING
NR 6 - AUGUST 2012 www.bistandsaktuelt.no

OF OUR LEAGUES:
IN MEMORY OF OUR FALLEN COLLEAGUES

Over 300 angrep på hjelpearbeidere
I fjor ble det notert en ny dystre rekord i valdsbruk mot hjelpearbeidere i ulike steder i verden – over 300 alvorlige angrep. – Humanitære organisasjoner står nå overfor en ny utfordring: Hvordan sikre sikkerhet, fastslå flyktningssituasjoner og lede Elisabeth Rasmussen. De siste fem årene har minst 14 nasjonalt ansatte i norske organisasjoner blitt drept.
Temasjefoto: Side 2-3 og 8-19

Gigantisk søker norsk bistand
Side 28

Litt mer enn krig og katastrofer...

Er du opptatt av utviklingslandenes situasjon? Er du interessert i å lese om den økonomiske og politiske utviklingen? Om de mange små skrittene for å unngå sult-katastrofer og krig? Nå har du muligheten.

X JA, jeg vil ha et gratisabonnement på fagbladet Bistandsaktuelt.

Navn

Gate- og/eller leilighetsadresse (etasje og leilighetsnummer, hvis mulig)

Postboks

Postnummer Poststed

NB! Vennligst oppgi gate-/leilighets- og ev. postboksadresse. Hoveddelen av opplaget distribueres med avisbud.

PORTO

BISTANDSAKTUELT

Norad
Postboks 8034 Dep.
0030 OSLO

BISTANDSAKTUELT

Fagblad om utviklingssamarbeid.

Redaksjonen arbeider i henhold til pressens Vær Varsom-plakat og Lov om redaksjonell frihet i media. Det er bladets redaktør som har ansvaret for innholdet i bladet.

Ansvarlig redaktør:

Gunnar Zachrisen
gz@norad.no

Debattansvarlig:

Tor Aksel Bolle
toab@norad.no

Nettavisredaktør:

Jan Speed
jasp@norad.no

Journalister:

Tor Aksel Bolle
toab@norad.no
Hege Opseth
opsethmedia@gmail.com
Even Tømte
even.tomte@gmail.com
Espen Røst Stenerud
espenrost@gmail.com
Anne Håskoll-Haugen
annehaugen@hotmail.com

Prosjektansvarlig adm. prosjekter:

Christine M. Harg
harg@norad.no

Administrasjon:

Ba-Musa Ceesay
Christine M. Harg
Redaksjonsråd:
Eva Bratholm
Vegard Bye
Anne Karin Sæther
Ola Flyum

Internett:

www.bistandsaktuelt.no

Postadresse:

Boks 8034 Dep
0030 Oslo

Kontoradresse:

Ruseløkkveien 26 (6.etg.)

Telefoner:

23 98 00 00 (sentralbord)

23 98 02 37 (redaksjon)

23 98 02 39 (annonser)

E-post redaksjon:

gz@norad.no

E-post annonser:

harg@norad.no

Design og produksjon:

Fora Medier AS

Trykk:

Nr1 Trykk as

Abonnement:

Bistandsaktuelt, Norad

Boks 8034 Dep,

0030 Oslo

Telefon: 23 98 02 35

E-post: adr-ba@norad.no

Abonnementet er gratis.

Utgifter:

Norad

ISSN 1501-0201

Redaksjonen avsluttet:

Tirsdag 21. august 2012

Opplag denne utgaven:

18 700 eksemplarer.

Bistandsaktuelt er medlem av **Fagpressen**.

Neste Bistandsaktuelt:

Utkommer ca. 21. september

2012

Du kan også tegne abonnement direkte på www.bistandsaktuelt.no

Renholdsfirmaet i Uganda sysselsetter nå 500 personer. FOTO: HENRY LUBEGA

«Norsk» såpesuksess i Uganda

Ugandiske Noor Mayambala kom til Norge for å studere. Siden kom to venner som ulovlige arbeidsinnvandrere. Alle tre har reist tilbake til Uganda for å starte egen bedrift. **Av Henry Lubega**

Med en startkapital på 100 000 kroner satte trioen i gang med å etablere et rengjøringsfirma som de kalte NOREMA, et navn Noor sier de piratkopierte fra Norge.

– Da vi bodde i Norge innså vi hvor viktig renhold var som bransje, fordi det ga oss noe vi kunne leve av. Utstyrt med både kompetanse og moderne utstyr spurte vi oss selv hvorfor vi ikke kunne tilby de samme tjenestene hjemme i Uganda. Elleve år senere angrer vi ikke, forteller Noor.

Studerte

Noor sier at han kom til Norge som privatstudent uten støtte fra den norske staten, for å studere bedriftsøkonomi.

– Jeg ble immatrikulert ved Markedshøyskolen. Jeg benyttet meg av de 20 timene i uken jeg fikk lov til å jobbe, og skrev 50 søknader som jeg leverte til restauranter, renholdsfirmaer og avisbudfirmaer. Den første uken fikk jeg ikke noe svar, den andre uken fikk jeg tre jobbtilbud, to i renholdsfirmaer og et som avisbud. Jeg valgte en jobb innen renhold for et firma som het Avi Renhold. Men det var vanskelig i begynnelsen. De trodde ikke jeg kunne kjøre, det var ikke så mange fargede i Oslo på den tiden.

Men da de skjønnte hva jeg kunne, ble vi gode venner, sier Noor.

Etter å ha fått jobb, begynte Noor å sende hjem litt av det han tjente. Venner begynte å spørre om de kunne komme og besøke ham.

Arbeidsinnvandrere

Da Siraje Lubulwa og Ahmed Ssenwogere sluttet seg til Noor, var det ikke som studenter, men som arbeidsinnvandrere som utga seg for å være turister. Renholdsjobber var det de lettest fikk tak i, takket være Noors forbindelser og at de var strategisk plassert midt i Oslo der han bodde.

– Etter å ha jobbet med renhold i fem år, diskuterte vi hvordan vi best kunne gjøre det samme hjemme. Vi besluttet å starte et renholdsfirma, sier Noor.

– Vi lærte en masse om holdninger til yrket i Norge. Hygienivået var meget høyt sammenlignet med Uganda, og da vi hadde fått litt erfaring bestemte vi oss for å gjøre nettopp dette i Uganda, sier Siraje.

Kjøpte utstyr

I 1997 begynte kompanjongene å kjøpe utstyr fra Mopskaft i Oslo og sendte det hjem litt etter litt etter hvert som de gjorde seg klar til å reise

tilbake. Utstyret de kjøpte var brukt og dermed billigere.

Å starte et renholdsfirma i Uganda var imidlertid ikke enkelt. De tre gründerne ble ikke tatt alvorlig i begynnelsen.

– Folk spurte hvordan vi kunne komme fra Europa og begynne å vaske andres kontorer. Men vi hadde en plan. Vår første kunde var den norske ambassaden i Kampala, og ambassadøren hjalp oss ved å henvise oss til andre oppdragsgivere. Han var veldig fornøyd med arbeidet vi gjorde, sier Noor

500 ansatte

I dag har renholdsbedriften Norema nær 500 ansatte og en kundebase på mer enn 20 selskaper. Noor sier at holdningene til renhold i Uganda er

svært forskjellig fra hva han opplever i Norge.

– Etter hvert prøvde vi å slå inn på renovasjon slik jeg hadde sett det bli gjort i Oslo, og i 2007 importerte jeg en søppelbil fra Reno-Norden A/S. Men satsingen falt i fisk ettersom vi aldri fikk betaling av Kampala City Authority som hadde leid oss inn til å hente søppel, forteller han.

I dag beklager verken Noor, som er administrerende direktør i Norema Cleaning Services, eller vennene hans at de måtte forlate Oslo og reise hjem igjen.

– Vi er glade for at vi har kunnet bidra med noe i form av jobbskaping i Uganda og at vi ikke bor ulovlig i Norge. Selv har jeg klart å få permanent oppholdstillatelse og kan dra tilbake når jeg måtte ønske det, sier Noor. ■

«Folk spurte hvordan vi kunne komme fra Europa og begynne å vaske andres kontorer. Men vi hadde en plan.»

Vaskegründer Mayambala viser en av maskinene han har kjøpt fra Norge.